

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський державний університет імені Петра Могили
Інститут державного управління

**«ДОСВІД ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ:
ГЛОБАЛЬНИЙ, НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ»**

*Матеріали Всеукраїнської щорічної
науково-методичної конференції
«Могилянські читання – 2013»
11-17 листопада 2013 року*

Миколаїв
2013

УДК 351(06)(477)

ББК 67.99(4Ук)

Д 70

Рекомендовано до друку вченою радою Чорноморського державного університету ім. Петра Могили Протокол № 3 від 15 листопада 2013 року.

Редакційна колегія:

Клименко Л. П., д.т.н., проф.;

Ємельянов В. М., д.держ.упр., проф.;

Євтушенко А. Н., д.політ.н., проф.;

Сорока С. В., д.держ.упр., доц.;

Козлова Л. В., к.держ.упр., доц.;

Штиршов О. М., к.держ.упр., доц.;

Палагнюк Ю. В., к.політ.н., доц.;

Шатун В. Т., к.політ.н., доц.

Д 70

Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти : матеріали щоріч. наук.-метод. конф. 11-13 листоп. 2013 р. – Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 60 с.

Матеріали публікуються в авторській редакції

УДК 351(06)(477)

ББК 67.99(4Ук)

© ЧДУ ім. Петра Могили, 2013

Секція: ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ НА ЕТАПІ СУЧАСНИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Керівник секції: Ємельянов В. М., д.держ.упр, професор кафедри державного управління та політичної аналітики, директор Інституту державного управління

Секретар секції: Штирбов О. М., к.н.держ.упр., доцент кафедри державного управління та політичної аналітики Інституту державного управління

Багмет М. О.

ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ РІЗНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ГАЛУЗІ ЗНАТЬ «ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ» ДО ЗДІЙСНЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПИТАНЬ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Напередодні 28 листопада 2013 р. коли у Вільнюсі на саміті Європейського Союзу, буде розглядатися питання про підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС як у Києві, так і в регіонах активізувалося проведення різнопланових заходів з питань євроінтеграції.

Чимало інтеграційних доробок накопичено і в Чорноморському державному університеті імені Петра Могили. До того ж, кожен підрозділ в даному плані має свої особливості і нюанси.

В Інституті державного управління де успішно діє Навчально-науковий центр з європейської та євроатлантичної інтеграції України та кафедра програми Жана Моне (основоположника створення ЄС) велика увага приділяється залученню студентів до здійснення наукових досліджень з євроінтеграційних проблем. Так під час читання курсів, зокрема, з історії та сьогодення ЄС, на семінарах не тільки розглядаються євроінтеграційні питання, а й додатково готуються спеціальні реферати. Кращі виступи потім рекомендуються до участі у різних конкурсах, а також у подальших заслуховуваннях на традиційних науково-методичних конференціях «Могилянські читання» та міжнародних науково-практичних зібраннях під назвою «Ольвійський Форум: стратегії України в геополітичному просторі». Залучаються студенти і до заходів, які присвячувались виконанню

проекту, що здобув перемогу у Брюсселі по темі «Європейська інтеграція: впровадження європейських стандартів та принципів в Україні» та до нової проблематики, яка здійснюється згідно тематичного плану Міністерства освіти і науки України під назвою «Наукове забезпечення впровадження європейських соціальних стандартів у південному регіоні України». Це надало можливість організувати студентський круглий стіл на тему «Молодь півдня України про європейську інтеграцію: історія та сучасність», провести зустріч у Херсоні студентів ЧДУ і Херсонського економіко-правового інституту та залучити Миколаївську молодь до інформаційної кампанії «Будуймо Європу в Україні», яку нині організовує Представництво Європейського Союзу в Україні, на чолі з послом Яном Томбінські, який до речі, відвідав ЧДУ у вересні 2013 р.

Результати такої діяльності відображаються на якості дипломних робіт з євроінтеграційної тематики, підготовки цілого ряду наукових статей для спеціалізованих молодіжних наукових журналів під назвою «Студентські наукові студії». Особливо цікавим був випуск 2 (33) у 2013 р., який здійснений за підтримки Європейського Союзу. Редакційно-видавничу раду збірника очолили ректор Клименко Л.П. і проректор Беглиця В.П., а редакційну колегію – керівник проекту з ЄС, професор Багмет М.О. До складу редакційної ради увійшли як науковці, так і студенти ЧДУ. Зокрема, доктор наук з державного управління Сорока С.В., кандидати політичних наук: Деріга В.В., Ляпіна Л.А., Матяж С.В., Палагнюк Ю.В., Подаєнко Ю.Л., Шатун В.Т. та голова Студентської колегії університету Козачук М.Б. Їм вдалося відібрати 28 цікавих студентських повідомлень, які й були розміщені у розділах: Державне управління та державна політика в Україні в контексті європейської інтеграції; Міжнародні відносини: історія, сучасний стан та перспективи розвитку.

В даному збірнику розглядалося питання необхідності взаємодії з євроінтеграції органів державної влади і місцевого самоврядування як на передодні, так і після Вільнюського Саміту ЄС. Окреслюються позитивні моменти майбутнього асоціації, а також розглядаються й певні проблемні сторони.

Особлива увага звертається на те, що підписання Угоди про асоціацію з ЄС вигідне не тільки для України та Європи, а й для країн – учасниць СНД. Створивши зону вільної торгівлі з ЄС і налагодивши ефективну взаємодію з Митним Союзом наша держава могла б посилити активізацію економічної взаємодії на всьому Євразійському просторі.

Вищенаведений матеріал свідчить про послідовну і ефективну діяльність професорсько-викладацького складу ЧДУ по залученню студентів до дослідження євроінтеграційних проблем. Попереду ждуть нові задуми відносно запровадження нетрадиційних модулів щодо викладання і дослідження історії та сьогодення ЄС й розроблення рекомендацій щодо імплементації європейських стандартів в Україні.

Груба В. І.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

В останні роки в Україні роль держави в економіці змінилася радикально – поступово, починаючи з 1990-х рр., вона з суб'єкта прямого адміністративного впливу перетворилася в регулятора соціально-економічних процесів, що зумовило поділ рівнів державної влади і посилення ролі регіонів як суб'єктів управління соціально-економічними процесами на своїх територіях. Разом з тим, регіон обмежений у політичному та економічному суверенитеті та функціонує в рамках правової, фінансової та іншої національної системи. Обмежений суверенитет регіону передбачає постійну взаємодію з державними органами влади та управління, відповідність проведеної в регіонах соціально-економічної політики загальнонаціональній.

Найчастіше регіони «зростають» не завдяки, а всупереч адміністративно-правовій формі, скоріше як культурно-економічні феномени, а потім вже конституюються як адміністративні одиниці. Процес інституціонального закріплення регіону – діалектичний: буває, що сформовані спочатку як адміністративні одиниці регіони згодом нагромаджують досвід соціально-економічного розвитку, і навпаки, здавалося б «адміністративно сформовані» регіони починають втрачати людей і ресурси, скорочують масштаби соціально-економічного розвитку, а потім стають надлишковими або недостатніми адміністративні кордони. Такі процеси злиття і поділу регіонів вже відбувалися в Україні.

Специфіку регіону та автономність його інтересів визначають географічні, економічні, політичні, соціальні та інші особливості регіону як територіального соціально-економічного утворення, що означає і наявність певних суперечностей, як між інтересами окремих регіонів, так і між інтересами регіонів і країни в цілому. Гострота, ступінь і форми прояву цих суперечностей залежать як від стану

держави в цілому, так і від тієї регіональної політики, яку проводять центральні державні органи.

Узагальнюючи вищесказане, виділимо основні особливості регіону, які впливають на державне регулювання управління розвитком регіону:

- цілісність регіону як соціально-економічної системи;
- підпорядкованість цілям розвитку системи вищого рівня (країни), підсистемою якої є регіон;
- наявність складових елементів, кожен з яких також є системою;
- не адитивність (властивості регіону як системи в цілому не зводяться до суми властивостей складових його елементів);
- динамізм (знаходження в постійному процесі еволюції);
- безперервність функціонування (зупинка в розвитку призводить до знищення, розпаду системи);
- здатність до саморозвитку, внутрішнім джерелом якого є наявність і розв'язання суперечностей;
- керованість (через органи регіонального управління);
- складність і багаторівневий характер структури.

Визначаючи важливість багатоаспектного підходу до дослідження регіонів, виділимо ключові характеристики регіону, що визначають його соціально-економічний розвиток:

- економічна унікальність і самостійність, зумовлені географічним становищем, природно-кліматичними умовами, ресурсним потенціалом, структурою і спеціалізацією регіональної економіки, фінансовою забезпеченістю;
- соціокультурне середовище, особливості якого зумовлені наявністю різних етносів і їх взаємодією, демографічними характеристиками регіону;
- керованість регіону, що забезпечується інституційними, політичними, організаційними, інформаційними та іншими інструментами регіонального управління.

Ці характеристики, по-перше, визначають специфіку соціально-економічних процесів у регіоні, по-друге, створюють передумови для управління ними.

Сьогодні в багатьох українських регіонах розробляються концепції та стратегії соціально-економічного розвитку, реалізуються власні особливі методи та механізми забезпечення сталого і поступового територіального розвитку. Разом з тим, методологічна база практичної реалізації цього складного і багатоаспектного завдання повною мірою ще не розроблена, в регіонах існують різні умови та труднощі як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. До нагальних проблем,

що вимагають якнайшвидшого вирішення, відносяться, перш за все, такі, як забезпечення системного підходу до державного управління соціально-економічними процесами в регіоні, упорядкування методів і засобів державного регулювання й управління соціально-економічним розвитком територій, обґрунтування напрямів і пріоритетів розвитку територій і ряд інших.

Плакідка В. Т.

ІМПЕРАТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ

Характерно, що поживлення та активізація наукового інтересу до аналізу державного управління розвитком регіонів, як правило, відповідає формуванню та поглибленню масштабної кризової ситуації в розвитку економічних відносин.

Державне управління розвитком регіону сучасної України сьогодні переживає період оновлення, зміни імперативів регулювання еволюційного процесу. Таке оновлення пов'язано з переходом від етапу відновлювального зростання до етапу інвестиційного розвитку. Між тим, ще не повністю вирішені проблеми, що залишилися як спадок від трансформаційної кризи. Ця обставина – назвемо її післякризовою інерцією – зумовлює дуже повільне проходження регіону через етап відновлювального зростання. Виділимо основні чинники такої інерції:

– наявність у просторі регіону великої маси фізично зношених і морально застарілих елементів основного капіталу, що створює можливість тривалої депресії ;

– вплив відсоткової ставки, яка, відповідно до постулатів економічної науки, є важливим інструментом управління розвитком території, якщо ця ставка зберігається на відносно високому рівні, то заощадження фізичних та юридичних осіб орієнтовані не на розвиток реального сектора регіону, а на вилучення доходу від вкладення в облігації і на депозитні рахунки банків. Завдяки «дорогим грошам» фінансово-інвестиційні ресурси невиходять за межі фінансового ринку, і всі спроби оживити реальний сектор призводять тільки до нарощування спекулятивного фінансового капіталу.

Саме ця ситуація спостерігається нині в економіці України, загрожуючи як окремим регіонам, так і всій національній

господарській системі закріпленням небезпечного феномену, що отримав назву «стагфляція».

Видається, що на регіональному рівні стійкість еволюційного процесу означає виконання таких вимог:

- систематичний приплив інвестицій у стратегічно важливі зони розвитку регіональної системи, стабільне «насичення» пріоритетних потреб її розвитку. При цьому дуже небезпечна втрата довіри з боку інвесторів;

- забезпечення стабільно високої інвестиційної привабливості території, яка формується як на основі створення ефективного реального сектора, так і за допомогою віртуальних інструментів маркетингу, громадської думки та ін. При цьому необхідно мати на увазі таку особливість інвестиційної привабливості території – вона формується протягом тривалого часу і може бути втрачена за кілька днів;

- відповідність розвитку фінансового та реального секторів регіональної системи. Досвід сучасної глобальної фінансової кризи підтверджує те, що неконтрольоване зростання капіталізації фінансового сектора, яке істотно випереджає зростання ВРП, може призвести до формування небезпечного розриву між фінансовим і реальним секторами, а також до створення «пастки» непомірно роздутого фінансового сектора, що поглинає все нові і нові засоби і нічого не надає реальному сектору;

- відповідність параметрів ВРП і кредитних операцій у регіональному просторі, що забезпечує ефективне управління інвестиційними та господарськими ризиками в розвитку території. Зазначимо, що порушення цієї вимоги зумовлює небезпечний феномен функціонування та розвитку регіональної системи «в борг».

Реалізація імперативу ефективного, динамічного і сталого розвитку територіальної системи зумовлена такими об'єктивними обставинами:

- позицією регіональної системи на одному з мезорівнів організації суспільно-господарських відносин, що надає цій системі додаткові можливості для інтеграційної взаємодії з іншими рівнями організації відносин і одночасно зумовлює додаткові ризики і загрози її розвитку;

- способом просторової організації національної економіки України, що передбачає зміцнення і розвиток єдиної вертикалі державної влади, ланки такої вертикалі представлено на рівні регіону ;

- досягнутим рівнем розвитку регіону, визначальними можливостями й обмеженнями продовження еволюційного процесу;

- ресурсним потенціалом регіону, що створює основу для нової інвестиційної пропозиції;

– інституційними параметрами еволюційного процесу, представленими нормами права, традиціями, стандартами, панівними формами контрактів і формами економічної поведінки.

Для мезорівня, до якого відноситься державне управління розвитком регіону, характерні такі риси:

– комбінування і переплетіння можливостей і загроз, які складаються на макро- та мікрорівнях;

– поєднання потенціалу ринку, локалізованого в регіональному просторі, і обмежених можливостей нижнього рівня вертикалі влади.

Відзначимо, що всі перелічені вище фактори мають пряме відношення до соціально-економічної політики. В одній і тій самій ситуації, при реалізації однієї і тієї самої моделі розвитку на макрорівні різні імперативи регіональної політики можуть призвести до діаметрально протилежних результатів :

– формування кризової ситуації в еволюційному процесі регіональної системи (відновлювальне зростання зривається в кризу);

– прискорення відновлювального зростання і переходу до інвестиційного розвитку регіональної системи.

Антонова Л. В.

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНЮВАННЯ СТАБІЛЬНОСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ

Стратегія соціально-економічної політики *потребує* адекватних інструментів, що забезпечують її реалізацію. У науковій літературі виділяють такі види інструментів соціально-економічної політики: моніторинг, аналіз та оцінювання отриманих результатів, контроль та ін.

Відзначимо своєрідний алгоритм застосування зазначених інструментів, на основі якого вибудовується «інструментальний ланцюг» соціально-економічної політики.

Інструменти моніторингу спрямовані на своєчасне отримання адекватної інформації про стан того об'єкта, на функціонування і розвиток якого орієнтована ця політика. Інструменти аналізу та оцінювання отриманих результатів мають на меті ефективну обробку всієї отриманої за допомогою інструментів моніторингу інформації, а також отримання тих оцінок стану об'єкта, які можуть бути в подальшому покладені в основу рішень щодо формування або корекції стратегій та інструментів державного управління розвитком регіонів .

Інструменти оперативного характеру дають змогу практично реалізувати регіональну соціально-економічну політику – наприклад,

здійснити обрану стратегію, отримати заявлену в рамках такої політики конкурентну перевагу. Інструменти контролю спрямовані на ефективний контроль виконання прийнятих у рамках соціально-економічної політики рішень, а також на корекцію прорахунків і помилок політики. Відзначимо також різноманіття досліджень, присвячених інструментам антикризового управління або стратегічного управління тими чи іншими комерційними структурами (корпорацією, холдингом, малим підприємством, індивідуальним бізнесом тощо), і відносний дефіцит праць, присвячених інструментальному забезпеченню соціально-економічної політики розвитку просторових систем (регіонів, макрорегіонів, субрегіонів, місцевого господарства й ін.).

Виділимо також специфічний тактичний характер інструментів державного управління розвитком регіонів. З одного боку, тактика виконує службову функцію відносно обраної стратегії цієї політики – супроводжує встановлену стратегію, конкретизує її, реалізує в тому чи іншому обсязі. З іншого боку, тактика виходить за межі простої сервісної функції. Оцінюючи застосування тактичних інструментів, необхідно адекватно уявляти їхні можливості та обмеження, оскільки тактика здатна істотно змінити результати реалізації стратегії соціально-економічної політики, але вона не може докорінно змінити її або трансформувати в іншу якість.

Стосовно соціально-економічної політики розвитку регіональної системи буде справедливим твердження про те, що стратегія детермінує простір застосування тактичних інструментів. Без зміни вектора соціально-економічної політики жодні тактичні інструменти таке завдання вирішити не можуть.

Необхідно відзначити також принцип відповідності тактичних інструментів встановленій стратегії державного управління розвитком регіонів. Не можна розраховувати на успіх стратегії даної політики, розробленої спеціально для кризових умов, якщо її намагаються забезпечувати за допомогою стандартного комплексу інструментів, що застосовується в умовах економічного піднесення. Як відомо, будь-яка спроба використовувати зовсім чужі, механічно запозичені ззовні тактичні інструменти підриває або повністю блокує творчий потенціал політики. Наприклад, перспективні цілі стратегії диверсифікації не можуть бути досягнуті за допомогою інструментів, характерних для стратегії інтеграції.

Недостатня розробленість проблеми забезпечення сталого розвитку регіональної системи, а також відсутність відповідної бази даних, зумовлюють значущість розробки інструментів оцінювання сталого характеру розвитку регіональної системи.

Суть справи не в тому, як побудована оперативна робота регіональних служб державної статистики, а в тому, що методологія статистики небере до уваги потреби формування та реалізації соціально-економічної політики на регіональному рівні. При цьому відсутні найелементарніші дані – наприклад, про стан фінансового та реального секторів регіональної системи, про наявність фахівців з антикризового управління тощо.

Інструменти оцінювання стійкості розвитку регіональної системи дають змогу досягти таких результатів:

1. Кваліфікувати стан еволюційного процесу системи на основі накопичення, порівняльного аналізу отриманих оцінок і визначення параметрів еволюційного процесу. При цьому до градацій заходів стійкості можна віднести такі стани регіональної системи:

– нестійкий розвиток, при якому система не володіє механізмами стабілізаційного характеру і здатна втратити свої позиції навіть тоді, коли аналогічні системи продовжують поступальний розвиток;

– частково сталий розвиток, при якому система не повною мірою здатна забезпечити стабільність основних параметрів свого еволюційного процесу;

– цілком сталий розвиток, при якому система здатна забезпечити стабільність основних параметрів свого еволюційного процесу.

Тільки після виходу з глобальної фінансової кризи можна буде впевнено кваліфікувати відповідність будь-яких регіональних систем вимогам цього типу розвитку.

Фуртатов В. С.

АКТУАЛЬНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ

Сьогодні перед Україною стоять виклики, які зумовлені процесами європейської інтеграції. Ключову роль у цих процесах відіграє її головний інструмент – вітчизняна державна служба, ефективне функціонування якої зумовлює якість державного управління. В інтересах суспільства державна служба повинна забезпечити результативну та стабільну діяльність органів державної влади відповідно до їх завдань і функцій на конституційних засадах.

Конституція України 1996 року гарантувала громадянам України право рівного доступу до державної служби і встановила, що основи державної служби визначаються виключно законом. Ці конституційні

норми реалізовані в Законі України «Про державну службу» від 17 листопада 2011 року № 4050- VI, який має вступити в дію з 1 січня 2014 року.

Метою цього Закону є удосконалення правового регулювання державної служби відповідно до європейських принципів ефективного врядування та у зв'язку із системними реформами, започаткованими Президентом України.

Реформування державної служби України викликане наразі сучасними завданнями та функціями державної служби. Зміни в законодавстві про державну службу зумовлені постановкою нових державних завдань, реформою державного управління, створенням нових конституційно-правових засад, реформуванням політичної та економічної систем. Розвиток державної служби в Україні останнім часом був пов'язаний передусім з новим державним будівництвом, із реальним встановленням принципу багатопартійності, розподілом державної влади, нарешті, – зі змінами конституційно-правових засад. Реформування державної служби постійно супроводжувало державно-правове будівництво в різних країнах. В Україні такі процеси розпочалися в 1992 році. Державна служба була фактично обмежена лише системою виконавчої влади. Оскільки державну службу не можна відокремити від інших видів діяльності та соціально-правових інститутів, то з прийняттям нового Закону України «Про державну службу» визначено сфери діяльності державної служби.

У сьогоденних умовах державна служба має будуватися на наукових основах, враховуючи цілий ряд суб'єктивних та об'єктивних факторів. У першу чергу це пов'язано зі становленням української державності. З одного боку, сила держави визначається її спроможністю вирішувати зовнішні і внутрішні проблеми, а з іншого – вона повинна бути правовою, демократичною, соціально-орієнтованою, підконтрольною народові України.

На сьогодні у системі державної служби створено умови для реальної адаптації до умов європейського співтовариства.

Насамперед Законом визначено основи державної служби, умови вступу на державну службу, порядок її проходження та припинення, правовий статус державних службовців, засади їх соціального і правового захисту.

Закон містить низку принципів новел, серед яких можна виділити наступні:

- чітке розмежування між адміністративним, публічним правом та приватним правом;
- введення системної класифікації посад залежно від характеру та обсягу посадових обов'язків;

- єдині стандарти прийняття на службу;
- нові підходи до управління персоналом та оцінювання службової діяльності;
- новели щодо професійного навчання державного службовця, оплати його праці, преміювання та заохочення, а також дисциплінарної та матеріальної відповідальності.

Новим Законом порівняно з чинним законодавством введений принципово інший підхід до класифікації посад держслужби, що полягає у відмові від включення назв окремих посад або їх переліків в текст закону. А також у відмові від поняття «віднесення посад до категорій посад державних службовців». Новий підхід насамперед ґрунтується на функціях, виконуваних державними службовцями в державних органах, а не на правовий статус цих органів.

Новий Закон «Про державну службу» закладає правові основи для продуманої реформи системи професійного навчання державних службовців. Ця реформа дозволить на основі гнучкого підходу, не руйнуючи традиційну освітню складову (підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців у відповідних галузях знань), з урахуванням чітко визначених законом вимог до напряму підготовки (спеціальності), освітньо-кваліфікаційного рівня та інших вимог рівня професійної компетентності державного службовця, побудувати систему підвищення рівня професійної компетентності державних службовців без відриву від служби, за прикладом прийнятих у розвинених демократичних державах моделей шкіл державного управління (наприклад Канадська школа державної служби, британська Національна школа уряду або голландський Інститут державного управління).

Політичні зміни, що відбуваються в Україні, чіткий курс на євроінтеграцію – відкривають нові можливості: провести системну реформу інституту державної служби України, адаптувавши її до норм та стандартів Європейського Союзу. З метою вдосконалення функціонування інституту державної служби сформовано Концепцію Державної цільової програми розвитку державної служби на 2011-2015 роки, яка має за мету покращення якості державних послуг шляхом удосконалення системи та структури органів виконавчої влади та підвищення професійної спроможності державних службовців.

Досягнення цієї мети посилить здатність системи державної служби до розроблення ґрунтовних варіантів дій щодо формування політики та реалізації рішень уряду, оперативних змін на вимоги і виклики, що виникають у процесі суспільної трансформації. Посилення правового та соціального статусу державного службовця,

професіоналізація його роботи призведуть до позитивних змін у суспільному сприйнятті як державної служби, так і системи державного управління в цілому.

З урахуванням основних напрямів розвитку західних моделей державної служби та основних положень концепції проведення в Україні адміністративної реформи, можна констатувати, що українська модель державної служби ввібрала в себе краще зі світового досвіду. Це дає підстави для неухильного процесу адаптації інституту державної служби України для впровадження інструментів європейських стандартів.

Бургман М. К.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЕРЖАВИ – ДЖЕРЕЛО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

На початку XXI століття питання людського розвитку стають одними зі стратегічних цілей політики всіх розвинених держав. Опрацювання і визна-чення орієнтирів, цілей розвитку та місії владних інституцій (на державному та наддержавному рівнях) є майже визначальним для подальшого цивілізованого розвитку як окремо взятої країни, так і групи країн.

Найбільш всеохоплюючим і поширеним з існуючих програмних документів, які описують стратегічний людський розвиток та опосередковано – розвиток людського капіталу, є Цілі розвитку тисячоліття Організації Об'єднаних Націй . Дані ключові цілі були вироблені та погоджені в результаті проведення багатьох міжнародних конференцій та світових саммітів протягом 1990-х рр. і являють собою урядові зобов'язання розробити довгострокову політику, спрямовану на допомогу найбільш уразливим верствам населення у світі. Для України у цих орієнтирах міститься усього шість цілей, які зумовили 12 завдань та 31 конкретний показник. Так, серед основних цілей можна відзначити: 1) подолання бідності; 2) забезпечення якісної освіти впродовж життя; 3) сталий розвиток довкілля; 4) поліпшення здоров'я матерів та зменшення дитячої смертності; 5) обмеження поширення ВІЛ/СНІДу та туберкульозу й започаткування тенденції до скорочення їх масштабів; 6) забезпечення гендерної рівності. Прогнозні розрахунки показників прийнято здійснювати за проміжними етапами у 2004, 2007, 2011 та 2015 рр.

Така соціальна переорієнтація економічної політики визначена Президентом України одним з чотирьох головних пріоритетів

Державної стратегії економічного та соціального розвитку України до 2015 р. Низький рівень соціальних стандартів в Україні вважається однією з головних проблем, що суттєво ускладнюють поступ України на шляху до Європейського Союзу. І підписання Президентом України у 2000 р. Декларації Тисячоліття ООН є не тільки визнанням пріоритетності розв'язання проблем людського розвитку й важливості для подальшого процвітання нації, але й ознакою прийняття Українською державою відповідальності за стан і перспективи розвитку свого людського потенціалу і людського капіталу зокрема.

Лінія орієнтирів державної політики в Україні на «сучасну конкурентоздатну економіку, яка ґрунтується на людському капіталі та інноваціях», була чітко озвучена Президентом України в його Зверненні до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2005 році» від 9 лютого 2006 р. як одне з головних завдань органів державної влади.

Вказаному виступу Президента передувала низка концептуальних і законодавчих актів, прийнятих протягом 1999-2005 рр. і які торкалися гуманітарного та науково-технічного розвитку України. Важливим концептуальним нормативним документом є Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України, яка схвалена Постановою Верховної Ради України від 13 липня 1999 р. №916-XIV-у. Однією з основ даної Концепції було визнано збереження та підвищення якості науково-технологічного потенціалу до пріоритетних національних інтересів України.

Головними цілями науково-технологічного та інноваційного розвитку України в Концепції визначаються:

1) підвищення ролі наукових та технологічних факторів у подоланні кризових явищ у соціально-економічному розвитку України та забезпеченні її економічного зростання, утвердженні духовності в суспільстві, вдосконаленні державотворення;

2) створення ефективних механізмів збереження, ефективного використання та розвитку національного науково-технологічного потенціалу;

3) технологічне переобладнання і структурна перебудова виробництва з метою нарощування випуску товарів, конкурентоспроможних на світовому і внутрішньому ринках;

4) збільшення експортного потенціалу за рахунок наукоємних галузей виробництва, зменшення залежності економіки України від імпорту;

5) органічне включення інноваційних факторів до процесу соціально-економічного розвитку держави, збереження довкілля та ефективного використання природних ресурсів;

б) відродження творчої діяльності винахідників і раціоналізаторів виробництва;

розвиток людини як особистості, збереження і захист її здоров'я та середовища проживання, створення умов для високопродуктивної, творчої та безпечної праці і сучасного побуту.

Таким чином, коли спостерігається тенденція загального старіння населення країни при зростаючому в економіці попиті на послуги, актуалізуються питання запровадження нової моделі і стратегії розвитку держави, які, насамперед, спиратимуться на наявний людський капітал та інновації, оскільки країна, що здатна сформувати ефективну модель розвитку, отримує значні конкурентні переваги в сучасному постіндустріальному світі.

Глубоченко К. О.

УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

За Законом України «Про Національну програму інформатизації» від 4 лютого 1998 року інформаційні ресурси визначаються як сукупність документів в інформаційних системах.

Водночас, інформаційні ресурси не є певним статичним масивом документів. Це динамічний потік, який, отже, має бути відповідним чином скерованим та упорядкованим.

Поняття «інформаційні ресурси територіальної громади» в українському законодавстві не визначається. Хоча об'єктивні умови застосування цього поняття обумовлюють сам характер місцевого самоврядування як права територіальної громади. Інформаційні ресурси громади забезпечують ефективність управління на місцевому рівні, виступають соціальним середовищем управління й необхідною умовою соціального, економічного та культурного розвитку громади.

Територіальна громада є первинним суб'єктом місцевого самоврядування, а отже вона функціонує не просто як спільнота жителів певного населеного пункту, а як дієздатний суб'єкт управління, самодостатній з точки зору забезпечення всіма видами ресурсів, у тому числі інформаційними.

Розглянемо джерела формування інформаційних ресурсів територіальної громади. Будь-яка спільнота мешканців населеного пункту існує деякому зовнішньому середовищі відносно інших територіальних громад та адміністративних одиниць. Сама ж громада породжує своє внутрішнє середовище. Внутрішнє середовище формується із системіформалізованих і неформалізованих утворень,

що функціонують на території громади тасоціальних, економічних, культурних та інших відносин між ними. В залежності від джерелаформування в межахгромадивиділяється внутрішня і зовнішня інформація, яка складає її інформаційні ресурси.

Таким чином, управління інформаційними ресурсами в територіальній громадіможе здійснюватися наступним шляхом:

- визначення повноважень та обов'язків органів місцевого самоврядування, комунальних підприємств і муніципальних організацій, установ з їх формування, захисту та використання;

- визначення складу інформаційних ресурсів, необхідного для реалізації функцій місцевого самоврядування;

- визначення джерел інформації, необхідної для формування інформаційних ресурсів територіальної громади, організації її збирання та обробки;

- організації обліку та реєстрації, а також координації використання інформаційних ресурсів територіальної громади;

- визначення порядку і умов використання інформаційних ресурсів мешканцями територіальної громади;

- визначення органами місцевого самоврядування порядку та організації фінансування діяльності зі створення, збереження, захисту й використання інформаційних ресурсів територіальної громади.

У правовому, організаційному та організаційно-технічному плані система управління інформаційними ресурсами територіальної громади не є усталеною через відсутність надійнихмеханізмів їх захисту, повільного впровадження новітніх технологій в органах місцевого самоврядування та обмеженість правового захисту інформаційних ресурсів на місцевому рівні.

Перспективи оптимізації процесу управління інформаційними ресурсами територіальної громади полягають, передусім, у створенні комплексної інформаційної системи у межах територіальної громади та удосконаленні інформаційно-аналітичного забезпечення роботи органів місцевого самоврядування.

Орцева О. С.

ДЕРЖАВНА ВЛАДА І ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ

У нашій державі за роки незалежності частково сформована державна політика у сфері сприяння розвитку громадянського суспільства, забезпечення відкритості та прозорості діяльності органів

виконавчої влади, для реалізації якої створено відповідну нормативно-правову базу. Забезпечення відкритості та прозорості державної політики є одним з пріоритетних завдань кожного органу виконавчої влади, для реалізації якого державні інституції повинні, зокрема, проводити консультації з громадськістю, здійснювати взаємодію з консультативно-дорадчими органами – громадськими радами, сприяти проведенню громадської експертизи своєї діяльності тощо.

Необхідно відзначити значний доробок вітчизняних дослідників у вивченні теоретичних та практичних політико-правових проблем взаємодії держави та громадянського суспільства, серед яких І. Кресіна, О. Скрипнюк, А. Колодій, А. Грамчук, М. Бойчук, О. Чувардинський та інші дослідники. Однак, зважаючи на те, що державна політика у сфері взаємодії влади та громадянського суспільства перебуває на стадії становлення, існує актуальна потреба подальшого дослідження питання взаємодії влади та громадянського суспільства [1, с. 54].

Основними програмними документами, відповідно до яких здійснюється та планується державна політика у сфері взаємодії влади та громадянського суспільства є Закон України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки", Укази Президента України "Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади" від 1 серпня 2002 р. № 683, "Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" від 31 липня 2004 р. № 854, "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" від 15 вересня 2005 р. № 1276 та Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 р. № 1035-р "Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства" [2]. Саме у цьому документі Кабінетом Міністрів України визначено принципи та механізми розвитку громадянського суспільства. У Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства визначено окремим розділом форми взаємодії органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства.

Взаємодія органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства може набувати різних форм залежно від цілей і характеру виконуваної роботи, обсягу повноважень суб'єктів, масштабу взаємодії (загальнодержавний, регіональний, місцевий рівень). Активно використовуються, зокрема, такі форми взаємодії: участь зазначених інститутів у розробленні та обговоренні проектів нормативно-правових актів з питань, що стосуються суспільно-економічного розвитку держави, інтересів широких верств населення,

прав і свобод людини та громадянина; здійснення інститутами громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади щодо розв'язання проблем, що мають важливе суспільне значення, у формі громадського моніторингу підготовки та виконання рішень, експертизи їх ефективності, подання органам виконавчої влади експертних пропозицій; надання інститутами соціальних послуг відповідно до укладених договорів; утворення спільних консультативно-дорадчих та експертних органів, рад, комісій, груп для забезпечення врахування громадської думки у формуванні та реалізації державної політики; співпраця органів виконавчої влади з інститутами з підготовки та перепідготовки кадрів, спільного навчання державних службовців та представників інститутів навиків ефективної взаємодії, ознайомлення широких верств населення з формами його участі у формуванні та реалізації державної політики; проведення органами виконавчої влади моніторингу і аналізу громадської думки, забезпечення своєчасного публічного реагування на пропозиції та зауваження громадськості; виконання спільних проектів інформаційного, аналітично-дослідницького, благодійного і соціального спрямування.

При цьому, на спеціальній інтерактивній інформаційно-аналітичній системі Кабінету Міністрів України "Громадянське суспільство та влада" [3] визначені форми взаємодії згруповано у 2 сектори: консультації з громадськістю; діяльність громадських рад при органах виконавчої влади.

Крім цього, на наш погляд, третьою групою форм взаємодії виконавчої влади та інститутів громадянського суспільства, яка є актуальною та потребує детального розгляду, є інститут громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади. На наш погляд, така форма взаємодії не може бути включена у категорію консультацій, оскільки передбачає контрольні повноваження інститутів громадянського суспільства стосовно органів виконавчої влади [4, с. 31].

Таким чином, слід констатувати, що існуючі форми взаємодії органів виконавчої влади та інститутів громадянського суспільства потребують удосконалення та внесення запропонованих нами змін до нормативно-правових актів з метою запровадження більш чіткого та імперативного порядку врахування ініціатив громадянського суспільства в діяльності органів виконавчої влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Якубовський О. П. Державна влада і громадянське суспільство: система взаємодії : монографія / О. П. Якубовський, Т. О. Бугирська. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2004. – 196 с.

2. Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 р. № 1035-р // Офіційний вісник України. – 2007. – № 89. – Ст. 3284.
3. Інтерактивна інформаційно-аналітична система Кабінету Міністрів України "Громадянське суспільство та влада". Головна сторінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://civic.kmu.gov.ua>.
4. Іщук С.І. Правові проблеми взаємодії влади та громадянського суспільства // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2011. – №1(3). – С. 25-40.

Парамонов Є. Ю.

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ СИСТЕМИ СЛУЖБ У СПРАВАХ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Відповідно до Закону України "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей" в Україні за часи незалежності сформовано масштабну систему захисту прав, свобод і законних інтересів дітей до якої входять державні інституції з усіх трьох гілок влади: законодавчої, виконавчої, судової.

Особливе місце у механізмі державного регулювання захисту прав дітей в Україні посідають служби у справах дітей. Адже саме вони є єдиним органом цього механізму, діяльність і компетенція якого спрямовані виключно на вирішення проблем однієї соціальної групи населення – дітей.

Зважаючи на це, актуальним питанням є дослідження етапів розвитку цієї ланки механізму державного регулювання захисту прав дітей в Україні за часи її незалежності.

Проаналізувавши низку джерел, та виходячи з власного досвіду роботи в службі у справах дітей, автор приходиться до висновку, що становлення і розвиток системи служб у справах дітей в Україні можна умовно поділити на такі періоди:

1. 24 серпня 1991 року – 25 січня 1995 року. «Підготовчий період».

Цей період, на думку автора, можна було б назвати періодом згаяного часу. Адже ніяких практичних дій у сфері захисту прав, свобод і законних інтересів дітей в Україні в цей час не проводилося. Разом з тим, у сфері роботи з нормативно – правовими актами все ж таки відбулися 2 помітні події:

– Новостворена Українська держава приєдналася до Конвенції ООН про права дитини (з 27 вересня 1991 року вона набула чинності в Україні)

– Було підготовлено проект першого законодавчого акту у сфері захисту прав, свобод і законних інтересів дітей – Закону України "Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх".

Зважаючи на це, даний період, на думку автора, можна найменувати нейтральним терміном «Підготовчий період».

Коротка характеристика періоду:

У масштабі держави не вчиняється ніяких практичних дій щодо захисту прав, свобод і законних інтересів дітей. При органах виконавчої влади та місцевого самоврядування продовжують існувати «Комісії у справах неповнолітніх», які діють не професійно, а на громадських засадах, складаються з громадських активістів та передовиків виробництва і завідомо нездатні вирішувати практичні питання захисту прав, свобод і законних інтересів дітей в умовах зміни суспільно – політичного ладу у країні.

Тим часом у державі нарастають вкрай негативні процеси:

– закриваються підприємства, що призводить до масового безробіття, хвилі самогубств, руйнації сімей.

– Як наслідок – зростає кількість дітей, які залишилися без домівки і проживають поза сім'єю. В Україну повертається старе соціальне лихо, якого не існувало багато років – дитяча безпритульність.

– Відбувається процес відчуження житла і майна громадян (у т.ч. дітей), які стали не в змозі утримувати власні домівки, продають житло і стають безпритульними.

2. 25 січня 1995 року – 26 липня 1996 року. «Початковий період».

Коротка характеристика періоду:

Цей період починається з ухвалення Верховною Радою України Закону України "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей"

Головним змістом означеного періоду є спроба створити в Україні систему служб у справах неповнолітніх, як окрему від інших галузей вертикаль державних органів, відповідальних за роботу із захисту прав, свобод і законних інтересів дітей.

Задля цього, Указом Президента України від 2 грудня 1995 року № 1115/95, в Україні створено Комітет у справах неповнолітніх Кабінету Міністрів України, за статусом прирівняний до окремого міністерства.

По всій Україні, на всіх рівнях виконавчої гілки влади та місцевого самоврядування почалося створення нових органів – служб у справах неповнолітніх, як окремих структурних підрозділів райдержадміністрацій, облдержадміністрацій, виконкомів міських і районних у містах рад. Віднині служби стали професійним органом, мали (у переважній більшості) статус юридичної особи і могли самостійно позиватися до суду в інтересах дітей.

Проте, спроба створення у державі окремого відомства, яке б опікувалося інтересами дітей в Україні виявилася невдалою. Указом Президента України від 26 липня 1996 року № 596/96 «Про зміни в системі центральних органів виконавчої влади України» Комітет було ліквідовано, а підпорядковані йому служби передано під провід інших центральних органів виконавчої влади, які, змінюючи один одного, і керують службами до цього часу.

3. 26 липня 1996 року – 13 січня 2005 «Період поступального розвитку»

Коротка характеристика періоду:

– Міністерство у справах сім'ї та молоді (міністр Сюзана Романівна Станік) від початку вчиняє спробу «функціонального підпорядкування» системи служб у справах неповнолітніх на місцях управління у справах сім'ї та молоді. Тобто – спробу підпорядкувати один окремий структурний підрозділ місцевого органу виконавчої влади – іншому, що суперечить законодавству України і логіці побудови органів виконавчої влади.

– Наслідком таких дій стало те, що майже по всій Україні почався процес руйнації нещодавно створених служб у справах неповнолітніх, були закриті сотні районних (міських) служб у справах неповнолітніх на всіх рівнях виконавчої влади, втрачені позиції, досягнуті державою у сфері захисту прав, свобод і законних інтересів дітей у «Початковий період».

– Після чергової зміни міністрів процес руйнації було зупинено і дана команда на відновлення зруйнованих служб.

– Весь подальший час в межах цього періоду розвитку служби у справах неповнолітніх вирішували головне завдання: побороти тяжке соціальне явище – безпритульність дітей в Україні. Безпритульні діти стають головною цільовою групою, на яку спрямовано зусилля системи служб у справах неповнолітніх.

– Сама система служб стверджується, як невід'ємний елемент державного механізму захисту прав, свобод і законних інтересів дітей.

– Розбудовується мережа притулків для дітей, напрацьовуються методики роботи служб у справах неповнолітніх, робляться перші

(невдалі) спроби створення електронного банку даних дітей, які перебувають на обліку в службах у справах неповнолітніх.

– На рубежі століття з'являються перші результати діяльності служб: соціальне явище безпритульності дітей починає йти на спад.

4. 13 січня 2005 – 25 березня 2006 року «Поворотний період»

Коротка характеристика періоду:

– Період починається з прийняття Верховною Радою України Закону України від 13.01.2005 № 2342-IV "Про забезпечення організаційно – правових умов соціального захисту дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування"

– Безпритульність дітей в Україні продовжує йти на спад.

– Натомість, означений Закон окреслює нову цільову групу дітей, на вирішення проблем якої будуть спрямовані зусилля служб у справах неповнолітніх: це діти сироти та діти, позбавлені батьківського піклування.

– Відбувається переосмислення місця і ролі системи служб у справах неповнолітніх у вирішенні завдань захисту прав, свобод і законних інтересів дітей, у термінологічному плані починається перехід від самого терміну «неповнолітній» до слова «дитина».

– означені процеси відбуваються на тлі історичних подій 2004 – 2005 років, відомих, як «помаранчева революція».

5. 25 березня 2006 року – 9 грудня 2010 року «Період революційного розвитку»

Коротка характеристика періоду:

Постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2006 р. № 367 в структурі міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту утворено Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини.

Першим директором департаменту стає Людмила Семенівна Волинець. Від цього моменту радикально змінюється вектор, зміст, темп і масштаби діяльності служб у справах неповнолітніх:

– Вони перейменовуються в служби у справах дітей;

– Головною цільовою групою, з якою працюють служби у справах дітей, стає соціальна група дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

– У найкоротший термін вирішується питання про приведення штатної чисельності служб у справах дітей у відповідність до норм чинного законодавства;

– При службах у справах дітей створюються підрозділи з питань опіки та піклування;

– Функції опіки та піклування передаються від органів управління освітою до служби у справах дітей;

– Функції створення прийомних сімей і ДБСТ передаються від управлінь у справах сім'ї та молоді до служб у справах дітей;

– У державі революційними темпами розгортається процес влаштування дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування до сімейних форм виховання.

Кінцем означеного періоду можна вважати 9 грудня 2010 р., коли був виданий Указ Президента України від 9.12.2010 р. №1085 "Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади".

В наслідок видання Указу відбулися докорінні зміни у самій системі центральних органів виконавчої влади. Зокрема – ліквідовано Міністерство України у справах сім'ї та молоді, а разом з ним і Державний департамент з Усиновлення і захисту прав дитини, які керували системою служб у справах дітей. Пізніше указом Президента України від 11 серпня 2011 року № 811/2011 «Питання уповноваженого Президента України з прав дитини» в Україні з'являється новий фігурант механізму державного регулювання захисту прав дітей в Україні – уповноважений Президента України з прав дитини.

За усіма ознаками з 9 грудня 2010 року в Україні почався новий період розвитку системи служб у справах дітей зокрема і всього механізму державного регулювання захисту прав дітей в Україні в цілому, проте, дати його характеристику і робити загальні висновки щодо результативності дій механізму державного регулювання захисту прав дітей в Україні у цей період автор вважає передчасним.

Шатун В. Т.

АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Сфера забезпечення національних інтересів держави наряду з пріоритетними прагненнями до територіальної цілісності та недоторканості кордонів усе частіше включає й економічні інтереси. Забезпечення економічної безпеки є однією з найважливіших функцій держави.

Останнім часом українська держава і суспільство все частіше зіштовхуються з кризами, що виникають у різних сферах. Гострою проблемою для держави і всього суспільства виявляється економічна криза, оскільки саме в сфері економіки знаходиться найбільша частка ресурсів держави.

Важливим і вкрай необхідним виявляється визначення поняття «економічна безпека», пов'язаного з таким станом економіки, який дозволяє захищати життєво важливі інтереси держави, організації, громадянина, тобто передбачити, усунути або перебороти загрози.

Найбільш повною мірою відповідають зазначеним критеріям наступні формулювання поняття «економічна безпека»:

- такий стан національної економіки, який дозволяє зберегти стійкість до внутрішніх та зовнішніх погроз та спроможний задовольняти потреби особистості, суспільства та держави;

- система організаційно-економічних і правових заходів щодо запобігання економічних загроз;

- стан економіки, який забезпечує спроможність протистояння системи негативним впливам із зовнішнього середовища;

- стан економіки, що здатний запобігати зовнішнім та внутрішнім загрозам та забезпечити сталій соціально-економічний розвиток.

Особливості антикризового менеджменту:

- головною його метою є забезпечення міцного становища на ринку й стабільно сталих фінансів підприємства при будь-яких економічних, політичних і соціальних метаморфозах;

- у його рамках застосовуються ті управлінські інструменти, які найбільш ефективні в усуненні тимчасових фінансових труднощів і розв'язанні поточних проблем підприємства;

- головне в антикризовому менеджменті – прискорена й діюча реакція на істотні зміни зовнішнього середовища;

- в основі антикризового менеджменту лежить процес постійних і послідовних інновацій у всіх ланках і галузях діяльності підприємства;

- антикризове управління націлене на те, щоб навіть на грані банкрутства увести в дію такі управлінські й фінансові механізми, які дозволять вибратися із труднощів з найменшими для підприємства втратами.

Отже, антикризовий менеджмент – це такий вид управління, при якому розвинені механізми передбачення й моніторингу кризи, аналізу його природи, імовірності, ознак, застосування методів зниження негативних наслідків кризи й використання його результатів для майбутнього більш сталого розвитку.

Світовий досвід переконує, що криза – це нормальний етап розвитку будь-якої системи, проте вона несе в собі серйозні загрози. У зв'язку з цим актуальності набуває питання вдосконалення антикризового управління суб'єктами господарювання з метою своєчасного розпізнавання кризових явищ та закладення основ для подальшого зростання економічної безпеки в довгостроковій перспективі.

Застосування методів антикризового менеджменту передбачає:

- створення системи державного антикризового управління на всіх рівнях;
- розробку та впровадження системи якісного моніторингу зовнішнього та внутрішнього середовища;
- наявність виваженої та дієвої регуляторної і соціально-економічної політики;
- розроблення в межах антикризових стратегій програм управління економічними кризами на мікроекономічному рівні.

На основі цих складових антикризового менеджменту в системі державного управління в умовах кризи необхідно активно застосовувати комплекс таких механізмів як економічний, правовий, інноваційний, а також механізм антикризової стійкості.

Палагнюк О. В.

БОРОТЬБА З НЕЛЕГАЛЬНОЮ МІГРАЦІЄЮ ЯК МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Вперше у вітчизняній науковій думці дослідження механізму протидії нелегальній міграції з точки зору адміністративного права було запропоновано О. Кузьменко, яка визначила, що адміністративно-правовий механізм протидії нелегальній міграції містить у собі наступні елементи: систему правових актів; організаційно-структурні формування механізму (тобто суб'єкти, що здійснюють протидію); організаційно-правові способи (тобто види діяльності суб'єктів протидії).

Важливо зазначити, що більшість дослідників та науковців у сфері вивчення міграційних процесів зазвичай вживають термін «міграційний режим» [197]. На нашу думку, міграційний режим – це адміністративно-правовий режим, у рамках якого здійснюється регулювання міграційних потоків і попередження незаконного в'їзду іноземців на територію України. Так, міграційний режим встановлюється задля ефективного регулювання міграційних потоків, попередження нелегальної міграції, запобігання вчинення злочину «торгівля людьми», усунення негативних наслідків міграції, створення сприятливих умов для безперешкодної реалізації прав мігрантів, а також забезпечення гуманного відношення до осіб, які шукають притулку на території України. У рамках міграційного режиму регламентуються правила в'їзду, тимчасового перебування та пересування на території України іноземних громадян а також виїзду та в'їзду громадян України за межі батьківщини та повернення до неї.

Встановлення і підтримка дієвості вищезазначеного режиму забезпечується за допомогою різних механізмів, серед яких, на нашу думку, найефективнішим є саме механізм протидії нелегальній міграції. Так, він містить у собі наступні елементи:

1) систему нормативно-правових актів, які складають основу функціонування даного механізму;

2) організаційно-структурні формування механізму;

3) організаційно-правові способи протидії нелегальній міграції.

Нормативно-правову основу протидії нелегальній міграції в Україні на сьогоднішній день, окрім конституційних норм, становлять закони «Про громадянство України», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», «Про імміграцію», «Про державний кордон України», «Про прикордонний контроль», «Про порядок виїзду та в'їзду в Україну громадян України», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо боротьби з нелегальною міграцією», «Про протидію торгівлі людьми» Укази Президента України «Питання Державної Міграційної Служби України», «Про Концепцію державної міграційної політики», Розпорядження та накази Кабінету Міністрів України «Про затвердження Плану заходів з реалізації Концепції державної міграційної політики», «Про затвердження Порядку провадження за заявами іноземців та осіб без громадянства про добровільне повернення», «Про схвалення Концепції інтегрованого управління кордонами», «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції інтегрованого управління кордонами», Наказ Міністерства Внутрішніх справ України та Адміністрації Державної Прикордонної Служби України «Про затвердження Інструкції про реадмісію осіб», Постанова Кабінету Міністрів України "Про національного координатора у сфері протидії торгівлі людьми», Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2015 року», Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо інтеграції мігрантів в українське суспільство на 2011-2015 роки» та ін.

Міжнародно-правовий механізм протидії нелегальній міграції, на нашу думку, становить собою сукупність нормативно-правових засобів та методів цілеспрямованого впливу на міжнародно-правові відносини у сфері протидії нелегальній міграції, що здійснюється суб'єктами міжнародного права спільно або індивідуально за допомогою міжнародно-правових норм та принципів.

СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ ВНЗ НА РИНКУ

Розвиток інтеграційних ідей удосконалення переходу випускників ВНЗ на сучасний ринок праці сприяє поглибленню дослідження та удосконалення механізму інтеграції молодого покоління висококваліфікованих фахівців в умовах сучасного ринку праці. Сьогодні до зони відповідальності вищої школи повинно входити не лише якісна кінцева підготовка випускників, але і створення додаткового комплексу підготовчих заходів для студентів у швидкій їх адаптації до жорстких конкурентних умов, що існують на сучасному ринку професійних послуг. Одним з пріоритетів розвитку України на початку XXI століття визнано інтеграцію нашої держави до Європейського співтовариства. Сучасні стратегії України спрямовано на подальший розвиток національної системи освіти, адаптацію її до умов соціально орієнтованої економіки, трансформацію та інтеграцію в європейський освітній простір.

Основними принципами, які обумовлюють розвиток вищої освіти України в межах Болонського процесу є: створення інноваційного простору на основі освітньої і наукової підтримки, адаптація системи вищої освіти України до норм, стандартів і основних принципів Європейського простору вищої освіти; забезпечення соціального контексту вищої освіти, який надасть можливість випускникам вищих навчальних закладів формувати свою професійну кар'єру на основі соціальної справедливості, відповідальності та загальнолюдських цінностей.

Реалізація цих принципів у системі вищої освіти України сприятиме досягненню основної мети – підготовки висококваліфікованих фахівців, які будуть конкурентоспроможними на національному, європейському та світовому ринках праці.

Загальновідомо, що практична підготовка – це основна складова частина підготовки фахівця високого освітньо-кваліфікаційного рівня. Організація практичних та самостійних заняття у ВНЗ, виробнича та переддипломна практики в структурі навчального плану передбачають оволодіння студентами ґрунтовних професійних теоретичних умінь та навичок за фахом, допомагає закріпленню знань зі спеціальності, але не дає змоги комплексному оволодінню практичними вміннями та знаннями які є в пріоритеті списку вимог роботодавцем до молодого фахівця «випускника ВНЗ». Вихід молоді на ринок праці, відбувається, переважно, після закінчення навчання в ВУЗі. Саме на цьому етапі

виникає багато проблем щодо реалізації їх трудового потенціалу. Окремі проблеми тим чи іншим шляхом долаються самою молоддю, але деякі проблеми можуть бути вирішені лише за умови державного сприяння. Існують наявні недоліки в сучасному механізмі державного впливу на процеси працевлаштування молоді, які призводять до високого рівня безробіття серед молодого населення. Молодь – найменш захищена категорія населення і найменш конкурентоспроможна категорія на ринку праці, мало з ним знайома та мало орієнтується в його потребах. Маючи диплом на руках, випускники вузів, постають перед проблемою працевлаштування.

Проблеми випускників ВНЗ на ринку праці обумовлені певними особливостями соціального стану і трудової поведінки: досить високим освітнім рівнем; низькою адаптованістю та вразливістю щодо навколишнього економічного й соціального середовища; підвищеними вимогами щодо працевлаштування (престижу, заробітку), до змісту, характеру і умов праці; високою професійною і територіальною мобільністю, що зумовлена неусталеністю та слабкістю економічних і соціальних зв'язків молоді людини. Труднощі щодо працевлаштування спонукають молодь займатися нерегламентованою, а то й тіньовою діяльністю. Така діяльність серед молодого покоління призводить до певних негативних наслідків, які можна поділити за напрямками: економічні – знецінення робочої сили, вивезення за кордон національних ресурсів, зменшення надходжень до бюджету тощо; правові – підвищення рівня криміногенності суспільства, зростання злочинності тощо; психологічні – втрата мотивації до праці, зміна структури ціннісних орієнтацій, що призводить до уповільнення формування престижності легальної зайнятості; соціальні – посилення незахищеності молоді на ринку праці, зростання соціальної напруженості [2, с. 4-5].

Парадоксальність ситуації на сучасному ринку праці полягає в тому, що з одного боку існує досить великий попит на робочу силу, а з іншого – дуже часто реальний рівень практичних професійних знань і кваліфікація, не відповідає вимогам роботодавців.

Таким чином, головними напрямками державної політики зайнятості має стати підвищення рівня конкурентоздатності і працевлаштування молодих фахівців (випускників вузів) на ринку праці та їх як найшвидша «соціальна інтеграція» в професійну діяльність.

А для досягнення поставленої мети на думку автора необхідно:

1. Активізувати процеси підтримки ініціатив молоді щодо професійної підготовки і працевлаштування, заохочення її до активного пошуку роботи ще будучи студентами в ВНЗ.

Для цього дуже важливою є повна та кваліфіковано надана інформація щодо перспектив професійного самовизначення та працевлаштуванню за допомогою центрів та лабораторій планування кар'єри.

2. Варто створити умови до такої мотиваційної поведінки особистості, завдяки якій вона була б зацікавлена в регламентованих видах діяльності, сприяти відродженню ціннісних орієнтацій до праці, які виступають як основні засоби досягнення різноманітних цілей і, отже, виконують функцію регулятора соціальної поведінки особи.

3. Доцільним є реальне стимулювання особистої ініціативи, розвиток підприємництва, малого та середнього бізнесу, що забезпечує створення надалі нових робочих місць.

4. Засоби масової інформації, молодіжні організації мають психологічно готувати молодь до усвідомлення нею тієї ролі, яку вона може й буде відігравати в розвитку своєї країни.

В цілому формування комплексного застосування вищевказаних пропозицій, які сприятимуть працевлаштуванню молоді на ринку праці та підвищенню її ролі в формуванні економіки України, можливе лише за умови своєчасного коригування загальнодержавної політики працевлаштування, яка повинна відповідати вимогам Європейського рівня ринкової економіки, орієнтуватися на забезпечення реалізації прав громадян та створювати підґрунтя для соціально-економічного зростання країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зубок Ю. А. Соціальна інтеграція молодіжні в умовах нестабільного обшества / Ю. А. Зубок // – М.: Социум, 1998. – 142 с.
2. Прошаков В. Молодь на ринку праці/ В. Прошаков //Праця і зарплата. – 2006. – № 31. – С. 4-5
3. Пухлій В. Молодіжний сегмент фіксованого ринку праці: сучасні проблеми подолання розбалансованості //Соціальний захист. – 2002. – № 2. – С. 40-45.

Коваль Г. В., Поторока Г. М.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ФАКТОРИ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

Сучасна демографічна ситуація в Україні характеризується глибоким порушенням демографічних процесів. Так, з 1 січня 1990 р. (найбільша чисельність населення в Україні) до 1 січня 2012 р. загальна чисельність населення скоротилася на 6,4 млн. осіб.

Населення України і далі продовжує зменшуватися: за період з 1 грудня 2012 року по 1 лютого 2013 року його чисельність зменшилася на 21, 2 тис. осіб (з 45560,3 тис. до 45539,1 тис.). Упродовж січня 2013 р. чисельність населення зменшилася ще на 13,9 тис. осіб, що в розрахунку на 1000 наявного населення становило 3,6 особи. Водночас у восьми регіонах країни зафіксовано приріст населення: м. Севастополь, м. Київ, Рівненська область, Автономна Республіка Крим, Закарпатська, Київська, Волинська та Івано-Франківська області (3,6-0,3 особи на 1000 наявного населення).

Зменшення чисельності населення країни відбулося за рахунок природного скорочення – 19,4 тис. осіб, водночас зафіксовано міграційний приріст населення – 5,5 тис. осіб.

Порівняно з січнем 2012 р. обсяг природного скорочення збільшився на 1,7 тис. осіб, або з 4,7 до 5,0 особи в розрахунку на 1000 наявного населення. Природне скорочення спостерігалось у 24 регіонах країни, і тільки в Рівненській, Закарпатській областях та м. Києві зареєстровано природний приріст населення (відповідно 276, 270 та 127 осіб).

Залишається суттєвим перевищення кількості померлих над кількістю живонароджених: на 100 померлих – 69 народжених [3, с.74].

Разом з тим рівень народжуваності збільшився з 10,7 особи на 1000 наявного населення у січні 2012 р. до 11,2 у січні 2013 р.

Таблиця 1

Зміна кількості народжених, мертвонароджених, померлих дітей України за січень 2012 – січень 2013рр.

	Усього, тис.		Січень до січня 2012 р.	На 1000 осіб	
	Січень 2013 р.	Січень 2012 р.		Січень 2013 р.	Січень 2012 р.
Кількість народжених живими крім того, кількість мертвонароджених	43,3 239 ¹	41,3 254 ¹	104,8 94,1	11,2 5,5 ²	10,7 6,1 ²
Кількість померлих у т. ч. дітей у віці до 1 року	67,2 341 ²	59,4 396 ²	105,7 86,1	16,2 7,9 ³	15,4 9,5 ³
Природне скорочення населення	19,4	18,1	107,7	5,0	4,7

¹ Осіб (одиниць).

² На 1000 народжених живими та мертвими.

³ На 1000 живонароджених[3, с.75].

Серед регіонів України спостерігалася значна диференціація рівня народжуваності: від 9,0 народжених на 1000 наявного населення у

Луганській області до 16,1 у Закарпатській, про що свідчать дані, наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Регіони з відповідними показниками народжуваності

Кількість народжених на 1000 осіб, ‰	Регіони з відповідними показниками Народжуваності
11,2	Україна
До 10,2	Луганська, Черкаська, Донецька, Харківська, Полтавська, Чернігівська, Сумська
10,2 – 11,1	Вінницька, Запорізька, Миколаївська, Кіровоградська, м. Київ, Севастополь (міськрада)
11,2 – 12,1	Тернопільська, Херсонська, Дніпропетровська, Львівська, Хмельницька, Чернівецька, Одеська
12,2 – 13,1	Автономна Республіка Крим, Київська, Житомирська, Івано-Франківська
Понад 13,1	Волинська, Рівненська, Закарпатська

Рівень смертності зменшився з 14,6 померлих на 1000 наявного населення в січні – листопаді 2011 р. до 14,5 – у січні – листопаді 2012 р. Найвищий рівень смертності зафіксовано в Чернігівській області (18,6‰), найнижчий – у м.Києві (9,8‰) [4, с.76].

Таблиця 3

Регіони з відповідними показниками смертності

Кількість померлих на 1000 осіб, ‰	Регіони з відповідними показниками смертності
14,5	Україна
До 13,6	м. Київ, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Чернівецька, Волинська
13,6 – 14,5	Автономна Республіка Крим, Тернопільська, Севастополь (міськрада), Одеська
14,6 – 15,5	Харківська, Запорізька, Миколаївська, Херсонська, Вінницька, Хмельницька, Дніпропетровська
Понад 15,5	Київська, Донецька, Луганська, Житомирська, Черкаська, Полтавська, Кіровоградська, Сумська, Чернігівська

За січень – лютий 2013 р. зареєстровано 471 випадок мертвонароджень, що на 45 менше порівняно з відповідним періодом попереднього року. У віці до 1 року померло 635 дітей. Рівень смертності дітей у віці до 1 року знизився з 8,9 до 7,3 померлих на 1000 живонароджених [3, с.76].

Основними причинами смерті дітей у віці до 1 року були: окремістани, що виникають у перинатальному періоді; природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії; зовнішні причини смерті; хворобинервової системи; деякі інфекційні та паразитарні

хвороби; хвороби органів дихання. Залишається значною частка немовлят, причина смерті яких медичними працівниками не була встановлена, – 4,4% [4, с. 78].

Серед причин смерті населення України в січні – лютому 2013 р., як і в січні – лютому 2012 р., перше місце посідали хвороби системи кровообігу, друге – новоутворення, третє – зовнішні причини смерті.

Отже, хоча за останні роки дещо збільшилася народжуваність, але це не може забезпечити навіть простого відтворення поколінь. Це має місце через значну смертність молодого населення і, в свою чергу, призводить до зростання частки осіб старшого віку. Нині питома вага осіб у віці 60 років і старше в загальній чисельності населення становить 20,8 % і є однією з найвищих у світі, що підвищує демографічне навантаження осіб працездатного віку непрацездатними особами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Доценко А.І. Регіональне розселення: проблеми та перспективи // Україна. – № 1. – 1994. – С. 23-25.
2. Демографія: учебник / [подобш. ред. Н.А. Волгина]. – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : РАГС, 2007. – 440 с.
3. Державна служба статистики України «Про соціально-економічне становище України за січень–лютий 2013 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.org/uk>
4. Доповідь «Про соціально-економічне становище України за січень–листопад 2012 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.org/uk>.

Тимофєєв С. П.

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Розуміння громадської думки як соціального інституту та становлення інституціоналізованих відносин громадської думки й органів влади – доволі складний та неоднозначний процес. Припущення, що громадська думка набуде інституціоналізованих рис, пов'язано передусім із визнанням органами влади цього інституту повноцінним суб'єктом взаємодії, з формуванням у суспільстві елементів ціннісного ставлення до неї, надання цьому феномену реальної, а не символічної значущості.

Щодо визначення місця громадської думки в суспільно-політичних процесах в середовищі науковців, політичних і державних діячів

тривають дискусії. Причому, погляди часто полярні. Дехто надає громадській думці статусу «п'ятої влади», а дехто навпаки, повністю заперечує її позитивну роль.

Громадська думка є одним із найдавніших суспільних феноменів. Ще з античних часів можна простежити дві тенденції: від отожднення думки та істини софістами, до повного ігнорування правителями думки пересічних громадян.

Достатньо часто полеміка стосовно значення і ролі громадської думки набирає форму дискусій щодо її компетентності чи некомпетентності. Тобто щодо її здатності раціонально оцінювати ті або інші явища суспільно-політичного життя. В цих обговореннях нерідко висловлюється сумнів стосовно спроможності рядових членів суспільства розбиратися в складних питаннях державного управління.

Таким чином, одна з найгостріших суперечностей демократії полягає у протиріччі між масовістю і компетентністю. Чим складніше питання, тим, як правило, менша кількість людей здатна компетентно в ньому розібратися, в той час як демократія передбачає широке залучення громадськості до державного управління і прийняття важливих рішень.

Громадська думка або ставлення до державних органів – це узагальнений показник їх діяльності, він красномовно говорить про становище й статус влади в суспільстві, ставлення та готовність громадян до співробітництва з органами держави щодо спільного вирішення загальнодержавних та місцевих проблемних питань.

Процес формування громадської думки, його значущість у діяльності державних органів, як правило, залежить від правильно організованої роботи з урахуванням ставлення людей. Формуючи громадську думку про свою діяльність, необхідно зробити її потужною, вона повинна стати дієздатною, щоб досягти запланованих цілей. Ступінь досягнення цілей – критерій ваги громадської думки. На громадську думку впливає багато різних соціальних і несоціальних явищ, взаємовплив і взаємодія яких визначає її реальний рівень. Завдання полягає в тому, щоб розкрити механізм даного явища, по можливості нейтралізувати вплив негативних факторів та надати найбільшого прискорення позитивним.

Серед сучасних системних підходів в організації державного управління особлива роль відводиться інформаційно-комунікаційним аспектам. Вважається, що для побудови моделі державного управління важливою є концепція систем з інформаційним зворотним зв'язком. Цей підхід демонструє перетворення інформації на рішення, які, у свою чергу, перетворюються у дії. Необхідним вбачається приділяти

більше уваги їх взаємозв'язкам, а не окремим частинам як таким. В такому розумінні комунікація розглядається як засіб, за допомогою якого в єдине ціле поєднується організаційна діяльність, модифікується поведінка, здійснюються зміни, інформація набуває ефективності та реалізуються цілі.

В цьому контексті варто приділити увагу визначенню поняття «зв'язки з громадськістю в системі державного управління». Одним з найбільш чітких є визначення у такому трактуванні «цілеспрямована взаємодія структур державного апарату (органів, організацій і установ) з громадянами і суспільними інститутами, яку можна визначити як інформаційно-комунікативну функцію публічної влади і управління, що реалізується ними і дає змогу оцінювати ставлення різних кіл громадськості до тих чи інших рішень і дій; ідентифікувати політику, що проголошується; співвідносити програми, що реалізуються, із суспільними інтересами; формувати масові уявлення з будь-яких проблем для отримання суспільного розуміння, підтримки прийняття і виконання відповідних заходів. Для владних структур ця управлінська функція є особливо актуальною, оскільки брак інформування населення нерідко спричинює поширенню різних здогадок і чуток, що формують негативне ставлення до влади. Перед владними структурами постає завдання наблизити державний апарат до громадян та їх організацій, зробити його роботу більш відкритою, зміцнити відносини з громадськістю. Зв'язки з громадськістю в системі державного управління будуються на основі загальних закономірностей формування сприятливого ставлення соціального середовища до здійснюваних дій. Для підтримки зв'язків з громадськістю існують апробовані технології – від спілкування з вузьким колом людей до масових засобів комунікації з необмеженою аудиторією».

Відкритість соціуму, демократичність політичного устрою держави визначають способи розв'язання важливих для країни зовнішньополітичних і внутрішньоекономічних проблем приєднання чи неприєднання до міжнародних пактів та організацій, отримання чи неотримання кредитів, вкладання інвестицій, режимів сприяння в торгівлі тощо. Тому будь-який сучасний політичний режим прагне створити ілюзію, що він не тільки прислухається до вимог громадської думки, а й долучає її до прийняття важливих суспільних рішень. Отож налагодження механізму впливу громадської думки на прийняття останніх – вирішальна проблема створення умов повноцінного функціонування громадськості як інституції соціального контролю за владою.

Підводячи підсумки можна зазначити, що громадська думка є певним показником розвитку демократичності суспільства. Чим

більше влада співпрацює з народом, тим вона демократичніша. Сучасні розвинені держави за допомогою певних правил регулюють і спрямовують в потрібне русло участь громадської думки в політичних процесах. Невикористання владою громадської думки може призвести до послаблення престижу органів державного управління, відчуження народу від державних справ. Це, в свою чергу, веде до породження соціальної напруги, розгортання політичних конфліктів та зростання деструктивної активності мас. Громадська думка, при належній інформованості мас з певного політичного питання, може виступати як компетентний і повноцінний партнер управлінських органів. З іншого боку, систематизація, облік та аналіз вже існуючої громадської думки може надати органам управління інформацію про потреби, інтереси, сподівання народу як на сьогоднішній день, так і на майбутнє.

Орленко Я. Ю.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АПК

В суспільстві, побудованому на ринкових засадах, інноваційно-інвестиційна діяльність є вільною і регулюється загальними економічними законами. Проте існують обставини, коли держава бере на себе функції регулювання і підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності, що в АПК виступає необхідною передумовою стабільного розвитку.

Недостатня роль держави щодо мобілізації інвестиційних ресурсів в АПК України в умовах складних трансформаційних процесів призвела до інвестиційної кризи у цій сфері, наслідки якої ще досі не вдається подолати. Відсутність дієвого механізму інвестування як на макро-, так і мікрорівнях є одним із тих чинників, які спричинили руйнівні процеси у зазначеній сфері.

Тому, нагальним завданням є стимулювання в АПК процесів нагромадження інноваційно-інвестиційних ресурсів, зокрема формування сприятливого інвестиційного середовища.

Комплексне розв'язання проблеми можливе шляхом розроблення, прийняття і виконання Державної цільової економічної програми впровадження в агропромисловому комплексі новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції.

Найважливішими стратегічними пріоритетами розвитку агропромислового комплексу в сучасних умовах є науково-технічний

прогрес та інноваційні процеси, що дозволяють вести безперервне оновлення виробництва на основі освоєння досягнень науки і техніки.

В останні роки, незважаючи на досить складне економічне становище АПК і його підприємств, інвестиційно-інноваційні процеси стали поступово активізуватися. Особливо це стосується групи найбільш прогресивних сільськогосподарських підприємств країни, які інтенсивно вкладають інвестиції та освоюють у виробництві інновації, при цьому абсолютна більшість підприємств, що впроваджують у виробництво наукові досягнення, прагнуть істотного поліпшення виробничих та економічних показників. Перш за все, це наочно демонструється на прикладі врожайності сільськогосподарських культур і продуктивності у тваринництві. Порівняння зазначених показників із середніми даними в цілому по сільськогосподарських підприємствах країни свідчить про істотну різницю, яка сягає 2-3-4-кратних рівнів. Крім того, якщо в передових господарствах має місце тенденція зростання таких показників, то в середньому по всіх інших підприємствах вони знижуються.

Державна інвестиційно-інноваційна політика в АПК являє собою сукупність конкретних заходів щодо встановлення пріоритетів для вкладення інвестицій в інновації, розробка і здійснення яких впливають на прискорення сільськогосподарського виробництва, зростання конкурентних переваг виготовленої продукції та розвитку сільських територій.

Державна інвестиційно-інноваційна політика в аграрному секторі повинна ґрунтуватися на стратегії його розвитку на коротко-, середньо- та довгостроковий періоди, основними напрямками якої є активізація науково-технічної діяльності та формування на цій основі ефективного агропромислового виробництва; матеріально-технічного забезпечення галузі; екологізації сільського господарства; вдосконалення економічних і земельних відносин, раціоналізації структури виробництва і управління, а також здійснення соціальної політики, що сприяє створенню гідних умов життєзабезпечення для населення сільських територій. Поетапне здійснення зазначених стратегічних напрямків розвитку АПК дозволить не тільки відновити агропромислове виробництво і забезпечити продовольчу незалежність країни, але й поступово сформувані можливості для виходу України в якості експортера сільськогосподарської продукції на світовий ринок.

Таким чином, кінцевою метою розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності в АПК є створення умов для успішного розвитку інноваційної діяльності та забезпечення прискорення сільськогосподарського виробництва, зростання конкурентних переваг виготовленої продукції і розвиток сільських територій.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

В «Резолюції про роль бібліотек у сучасному суспільстві» Європейський парламент у п. Г. зазначив що «бібліотеки... займають унікальне і все більш важливе місце в організації доступу до знань». В рамках конференції «Реформування бібліотечного законодавства в Центральній Європі: рекомендації і обґрунтування» організованою Радою Європи (Страсбур, Франція, 1994 р.) були прийняті «Рекомендації щодо реформи бібліотечного законодавства в Центральній Європі». В них було зазначено про необхідність реформування національного бібліотечного законодавства країн Східної і Центральної Європи в контексті необхідності відображення в ньому гарантій фінансування які повинні закріплюватися в спеціальному законі або в окремій главі загальнобібліотечного законодавства.

У «Керівних принципах бібліотечного законодавства та бібліотечної політики в Європі» розроблених Радою Європи спільно з Eblida наголошується на необхідності «гармонізації відповідних національних законів і політик держав-членів Ради Європи». Треба зазначити що Україна є членом цієї міжнародної організації з 9 листопада 1995 р, та взяла на себе зобов'язання у сфері реформування чинного законодавства на основі норм та стандартів РЄ.

Можна констатувати що нормативно-правовому регулюванню бібліотечної справи приділяється велика увага з боку провідних європейських інституцій. Треба зазначити що на необхідності приведення правових засад державного управління бібліотечною справою в Україні (як країні Східної Європи) у відповідності до норм і стандартів РЄ наголошено в резолюціях РЄ.

З моменту здобуття Україною незалежності і до набуття чинності Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» бібліотечна галузь керувалася ще радянським законодавством. Головним законодавчим актом що регулював діяльність галузі було «Положення про бібліотечну справу в СРСР» затверджене Указом Президії Верховної Ради СРСР від 13 березня 1984. Треба зазначити що російський дослідник Фірсов В.Р. у своїй монографії «Регулювання діяльності бібліотек на основі законодавства в галузі бібліотечного справи» зауважив що в зв'язку з розпадом СРСР Росія отримала 235 чинних документа що регулюють діяльність бібліотечної справи. Їх

перелік приводять російські дослідники. Така ж ситуація склалася в Україні.

В «Положенні про бібліотечну справу в СРСР» визначалося що бібліотеки «є ідеологічними, культурно – освітніми та науково – інформаційними установами, організуючими громадське користування книгами, іншими творами друку, рукописами, відеозаписами, записами та іншими матеріалами, що становлять фонди бібліотек». А до основних завдань бібліотек відносилось «пропаганда марксизму – ленінізму, політики та історії Комуністичної партії Радянського Союзу і Радянської держави, переваг соціалістичного ладу і радянського способу життя». Звісно радянське законодавство вже не відображало політичних та економічних реалій, а також не враховувало стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій.

Але лише в 1995 році був прийнятий Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» згідно з яким «бібліотека – інформаційний, культурний, освітній заклад (установа, організація) або структурний підрозділ». А головним завданням бібліотек є «забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів».

Організаційно-правові засади державного управління бібліотечною справою в Україні встановлюються також Конституцією України. В ст. 8. наголошено що «Норми Конституції України є нормами прямої дії». Безпосередньо впливають на бібліотечну справу ст. 15 в якій вказано що «Цензура заборонена», ст. 26. яка говорить про те що іноземні громадяни та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України. Ст. 32 говорить про неможливість збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди .

До конфіденційної інформації про фізичну особу згідно Закону України "Про інформацію" належать, зокрема, такі дані про її освіту, адреса, дата і місце народження, які користувач повідомляє бібліотечній установі під час реєстрації. Безпосередньо бібліотеки згадуються в ст. 137, де зауважується що Автономна Республіка Крим самостійно здійснює нормативне регулювання різних питань, зокрема бібліотечної справи.

Певні правові засади діяльності у бібліотечній сфері Закон України «Про культуру», «Про обов'язковий примірник документів», «Про авторське право і суміжні права», «Про інформацію». На регулюванні різних аспектів діяльності бібліотек спрямовані Укази Президента України про надання бібліотекам різних статусів, або спрямованні на

вирішення поточних проблем галузі, такі як Укази Президента України від 22 березня 2000 р. №490 «Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України». Важливу вплив на галузь мають Державні цільові програми затверджені Кабінетом міністрів.

В Концепції Державної цільової національно-культурної програми популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання на 2014-2018 роки відзначається що протягом останніх десятиліть у зв'язку з об'єктивними та суб'єктивними причинами політичного, соціального та економічного характеру стрімко знижується рівень освіченості, культури, духовності суспільства. Автори концепції висловлюють думку що причиною цього стало падіння попиту на вітчизняну книжну продукцію. У першому розділі Концепції «Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Програма» наводяться данні Державної наукової установи “Книжкова палата України імені Івана Федорова”, згідно яких протягом останніх п'яти років випуск вітчизняної видавничої продукції становить близько однієї книги на рік на одну особу. За даними соціологів 58 відсотків українців протягом останніх трьох місяців не придбавали жодної книги. Також звертається увага на те що заходи з популяризації вітчизняної видавничої продукції та читання не передбачені Державною цільовою національно-культурною програмою створення єдиної інформаційної бібліотечної системи “Бібліотека – XXI”, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2011 р. № 956.

Штиршов О. М.

УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Сучасний стан розвитку українського суспільства характеризується подальшою демократизацією суспільних відносин, накопиченням досвіду ринкової організації економіки, збагаченням системи духовних цінностей, удосконаленням сфери освіти. Такий оптимістичний погляд на існуючу практику суспільно-економічного і культурно-освітнього розвитку України є цілком зрозумілим. Адже в умовах активного реформування суспільних відносин дедалі посилюється роль людського чинника, ставлення окремої людини до своєї життєдіяльності, професії, навчання та творчості. При цьому привертають особливу увагу широкої громадськості перспективи розвитку людей, використання їх потенційних можливостей, ресурсів та невикористаних резервів. Управління людськими ресурсами як

наукова галузь покликана дати відповідь на актуальні питання організації доцільної діяльності людей в інтересах суспільства, конкретної організації і самої людини

Варто зауважити, що процес управління в системі українського державотворення та суспільного розвитку стосується багатьох аспектів. Його предметом є актуальні питання державної та соціальної політики, антикризової стратегії і тактики, регіонального управління та місцевого самоврядування, управління фінансово-економічними системами, високотехнологічними галузями народного господарства, управління у сфері охорони здоров'я, освіти та культури. Водночас особливої гостроти набувають питання управління людськими ресурсами.

Усвідомлення значущості цього питання зумовлює потребу послідовного вивчення та аналізу таких його аспектів, як:

- основні підходи до наукової інтерпретації управління людськими ресурсами на сучасному етапі розвитку українського суспільства;

- чинний стан та критерії ефективності управління людськими ресурсами;

- шляхи оптимізації управлінської діяльності, пов'язані з розвитком та використанням на практиці людських ресурсів.

Оцінюючи потреби розвитку економіки та надаючи цим питанням переваги, суспільство на різних етапах свого функціонування звертає увагу на людину як активного учасника виробничих процесів. При цьому підкреслюється роль людини не лише як виконавця певних функцій, але і як організатора відповідних дій, пов'язаних з матеріальним виробництвом у сфері промисловості, сільського господарства тощо. Людські ресурси розглядаються в тісному взаємозв'язку з динамікою виробничих процесів і тому отримують певну оцінку, пов'язану із забезпеченням відповідних потреб.

Можна бачити, що прагматичний підхід до інтерпретації названого явища має певну логіку і тому дозволяє вирішувати питання управління людськими ресурсами переважно в контексті економічних інтересів. Це призводить до того, що в суспільній практиці актуалізуються питання людського розвитку, безпосередньо або опосередковано пов'язані з тим образом людини, який потрібен на виробництві певного змісту, характеру, виду тощо. Звідси визначаються пріоритети, які надаються людям, сповненим бажання реалізувати себе згідно з висунутими економічними вимогами.

Ураховуючи той факт, що виробничі процеси все більше набувають автоматизованого характеру, ставлення до людини як учасника

операцій та виконавця певних дій поступово змінюється. Якщо в попередні періоди, коли виробництво не мало високоефективного технологічного обслуговування, людські ресурси пов'язувалися переважно з розвитком фізичного потенціалу, здібностей та можливостей робітників, то в сучасних умовах виробничі процеси набувають набагато більший рівень технологічного оснащення. Це призводить до зміни в пріоритетах людського розвитку та використання людських ресурсів. Від людини вимагається сьогодні більше інтелектуальної участі у виробництві ніж застосування її суто фізичного потенціалу. Це призводить до того, що в системі управління людськими ресурсами відбуваються зміни, викликані економічними потребами та виробничими орієнтаціями.

Потреба системного вирішення цього питання зумовлена наступними особливостями:

- система управління людськими ресурсами дозволяє концептуально осмислити та визначити відношення на державному та регіональному рівні до тих питань розвитку людини, що набувають актуального значення;

- у межах системного вирішення зазначеної проблеми виявляється можливою концентрація зусиль широкої громадськості до питань розвитку людських ресурсів та створення умов для їх ефективного використання на практиці;

- з погляду системного підходу виявляється доцільною практика планування зазначеної діяльності на певну перспективу, що дозволить послідовно досягати накресленої цілі та поетапного вирішення поставлених завдань управління людськими ресурсами.

Оптимізація цієї діяльності є неможливою без кадрового забезпечення. Цей шлях дійсно може бути одним із тих, які здатні створити необхідні умови для досягнення бажаних результатів. Саме тому достатньо серйозним слід сприймати питання щодо підготовки нового покоління державних службовців, здатних працювати в сучасних умовах і ухвалювати рішення, що б відповідали вимогам сьогодення. Наголошуючи на потребі реалізації названого шляху, слід зауважити на таке:

- кадрове забезпечення управління людськими ресурсами дозволяє перевести сучасні теоретичні уявлення щодо розвитку людини в площину чинної практики і тим самим вивести її на якісно новий рівень;

- завдяки кадровому забезпеченню цей процес набуває актуалізованого характеру, стає предметом цілеспрямованих дій, пов'язаних з управлінням людськими ресурсами;

– у межах кадрового забезпечення управління людськими ресурсами набуває усвідомлений характер, характеризується використанням потрібних технологій та методів роботи з людьми.

Підсумовуючи, зазначимо, що управління людськими ресурсами на етапі демократичного розвитку українського суспільства є важливою науковою проблемою, що вимагає свого ґрунтовного осмислення та практичного вирішення.

Стоян О. Ю.

ОСНОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА МЕТОДИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Велике значення для створення осередків поживлення і піднесення, мобілізації національних і притягнення іноземних капіталів, має активна структурна політика держави, а також створення обстановки ділової порядності і відповідальності в державному апараті й бізнесі.

Отже, для підвищення рівня інноваційної та інвестиційної активності в Україні необхідні подальші кроки щодо вдосконалення державного регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності.

У статті 11 Закону України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.91 (№ 1560-ХІІ) зазначається, що державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної та соціальної політики. Згідно зі статтею 12 цього Закону: 1) державне регулювання інвестиційної діяльності включає управління державними інвестиціями, а також регулювання умов інвестиційної діяльності і контроль за її здійсненням усіма інвесторами та учасниками інвестиційної діяльності; 2) державне регулювання умов інвестиційної діяльності здійснюється багатьма шляхами. Серед них на особливу увагу заслуговують такі: – застосування системи податків з диференціацією суб'єктів та об'єктів оподаткування, податкових ставок і пільг; – проведення кредитної та амортизаційної політики, в тому числі завдяки прискоренню амортизації основних фондів; – надання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій; – надання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв; – визначення умов користування землею, водою та іншими природними ресурсами; – впровадження державних норм і стандартів; – вжиття антимонопольних заходів; – ліцензування спеціальних видів робіт у процесі здійснення інвестиційної діяльності

в проектуванні, будівництві, тощо; – роздержавлення та приватизації власності; – проведення політики ціноутворення; – інших заходів.

В Україні існує низка чинників, які мають негативний вплив на процес інвестування, а саме:

– інвестори розраховують на довготривале повернення своїх інвестицій при максимальному відсотку прибутковості; – неузгодженість між собою чинних нормативних документів в області інвестування; – невідповідність рівня розвитку інфраструктури потребам підприємств регіонів; – наявність депресивних (або потенційно депресивних) територій; – проблеми з виділенням земельних ділянок (питання щодо надання у приватну власність земельних ділянок під об'єкти, що приватизуються); – екологічні проблеми та, в окремих регіонах, високий рівень навантаження на навколишнє середовище; – повільні – темпи інфляції залишаються на значно вищому рівні, ніж у країнах Західної Європи і США; – недостатня диверсифікація економічної активності на місцевому рівні, а саме залежність розвитку багатьох міст від однієї або кількох галузей; – недостатня співпраця між сферами бізнесу та наукою.

Питання сприяння інвестиціям знайшли своє відображення у значній кількості законодавчих актів, а також у Програмі економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкуренто-спроможна економіка, ефективна держава».

Однією з форм інвестування є інноваційна діяльність, яка здійснюється з метою впровадження наукових і технічних досягнень у виробництво та соціально-економічну сферу [1].

Сьогодні є багато форм регулювання інноваційних процесів. Деякі фірми та корпорації проводять свою власну інвестиційну політику у вигідних для себе формі, а так в цілому всі суб'єкти користуються державним регулюванням.

У статті 6 Закону України "Про інноваційну діяльність" від 04.07.2002 № 40-IV зазначається, що державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом:

визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності; створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності; захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності; фінансової підтримки виконання інноваційних проектів; стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів; встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності; підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

Інноваційний процес в Україні має отримати сучасний ринковий напрям – від замовника і споживача до виробника і розробника інновації. Тому інноваційна політика має враховувати зазначену зміну в сучасному інноваційному процесі та прискорити її реалізацію в Україні. У цьому руслі має формуватися й інвестиційна політика. Вона повинна концентруватись переважно на інвестиційній підтримці розроблення інноваційної продукції та послуг, що відповідають потребам замовників і споживачів. Лише за таких умов буде забезпечуватися зростання затребуваності економікою результатів наукової діяльності.

Створення системи інвестування інноваційної діяльності, в тому числі наукової, яка відповідатиме сучасним вимогам ринкової економіки, має базуватись на наступних принципах: чітка диверсифікація джерел і механізмів фінансування в залежності від етапів інноваційного процесу; використання переважно конкурсних (конкурентних) механізмів інвестування в наукову та інноваційну діяльність; орієнтація державних інвестицій в науку та інновації на стимулювання притоку в ці сфери недержавних коштів, особливо заощаджень громадян.

Завдання держави у сфері розвитку інновацій зводиться до виконання таких функцій:

1) сприяння науковим дослідженням та їх практичному застосуванню;

2) забезпечення підготовки науково-інженерних кадрів;

3) сприяння розвитку програм, спрямованих на активізацію інноваційного бізнесу, в рамках єдиного державної програми;

4) державні замовлення – насамперед у формі договорів на проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), які забезпечують початковий попит;

5) сприяння зростанню ефективності та необхідності прийняття інноваційних рішень окремими фірмами з боку державних фінансових установ та інших органів виконавчої влади; 6) співпраця у справі раціональної взаємодії академічної та прикладної науки, а також розвиток кооперації виробничих корпорацій та вищих навчальних закладів у сфері НДДКР.

До першочергових заходів та шляхів вдосконалення державного регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності можна віднести наступні:

– загальнодержавна політика у сфері регулювання інвестиційної діяльності може і має бути оптимізована на основі врахування пропозицій місцевих органів влади, а також завдяки "просуванню"

відповідних змін через регіональні або галузеві об'єднання підприємств;

- адаптація інноваційної системи України до умов глобалізації та підвищення її конкурентоспроможності;

- створення привабливих умов для творців інновацій, стимулювання інноваційної активності підприємництва;

- системний підхід в управлінні інноваційним розвитком, інформатизація суспільства;

- важливим джерелом інвестиційних засобів повинно стати залучення так званого тіншового капіталу.

- визначення і активна реалізація пріоритетів інноваційного розвитку України;

- створення умов для реалізації вітчизняними підприємствами наступальної стратегії на зовнішніх ринках, підтримки конструктивної конкуренції на внутрішньому ринку, яка заохочуватиме підприємства до інноваційної діяльності;

- забезпечення тісної інтеграції виробництва, фінансів, науки, освіти з метою сприяння випереджаючому розвитку науково-технологічної сфери.

Скиба Д. Ю.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО – ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ДОСВІД США

Соціально – відповідальна поведінка – це здатність усвідомлення власних дій, необхідність особистого внеску в життя суспільства та відповідальність за них. Університет є одним з тих закладів, що сприяє формуванню соціально – відповідальної поведінки особистості. Саме в університеті студент здобуває ті знання, які згодом перетворюються на переконання та мотиви поведінки. Тому необхідно формувати та підвищувати соціально – відповідальну поведінку , як одну з головних якостей студентської молоді. Це вимагає комплексного підходу до роботи з усіма студентами Університету.

Говорячи саме про комплексний підхід до формування соціально – відповідальної поведінки слід звернути увагу на такі чинники : розвиток студентської ініціативи, формування комунікативної, громадської та світоглядної культури особистості студента, мотивація та самовиховання. Вищезазначені чинники стали рушійною силою для університетів США, де у другій половині ХХІ ст. виникла ідея "мультиуніверситету". Американські вчені дотримуються думки, що

університет має бути мікроскопом суспільства, центром, де зустрічаються індивідуальні і суспільні інтереси, а навчання у ВНЗ допомагає створити теоретичні знання з виховання, відповідальності, навчити життя пріоритетною орієнтацією на морально – виховні цінності та виховання культурної, соціально – відповідальної, активної, творчої особистості.

Провідним критерієм соціально – відповідальної поведінки студента у США є соціальна активність, що характеризує спосіб його життєдіяльності, вибір поведінки та наміри. Чим вищий рівень соціальної активності, тим успішніше розвивається громада, суспільство та держава в цілому. Саме тому, протягом останнього десятиліття в університетах США відбувається удосконалення закладів освіти у контексті освітньої реформи та створення виховної системи "студент – викладач – сім'я – соціальне середовище – громада". В рамках такої системи діють різноманітні інноваційні проекти. Найбільш актуальним є створення "турботливих громад", кількість яких стрімко збільшується. У такій системі створюється особливий психологічний клімат, в якому особистість вчиться дбати про інших, розвиває навички громадської роботи, засвоюють моральні знання та інтелектуальні уміння, необхідні для гуманної і соціально – відповідальної поведінки.

Іншим прикладом формування соціально – відповідальної поведінки в США слугують Психологічні служби, створенні при ВНЗ. Вона створює так звану " модель соціального розвитку", яка включає в себе наступні компоненти:

- тренінгова робота з сім'єю та викладачами, яка допомагає та вчить виховати соціально – виховану особистість, правильно управляти поведінкою студента, не застосовуючи покарання, а створюючи певні ситуації успіху;

- тренінгова робота зі студентською молоддю, яка допомагає формувати морально – виховану та соціально – відповідальну особистість, ефективно вирішувати міжособистісні конфлікти та проблемні ситуації;

- робота з громадськими організаціями щодо розробки соціальних проектів та ініціатив, котрі б підвищували соціальну активність молоді і тим самим покращуючи рівень соціальної відповідальності.

Останнім часом відбувається наслідування та адаптація до умов ВНЗ проект Дж. Комера, відомий як "Процес Комера" щодо створення відповідальної і турботливої спільноти та досягнення консенсусу вирішення проблем шляхом обговорення їх в 3 групах: команда планування та управління; команда психологічної підтримки студентів

та персоналу; сімейна команда. Даний проект створений для мобілізації участі особистості в громадському та груповому житті таким чином, щоб оптимізувати навчально – виховний процес та навчити бути всебічнорозвиненою особистістю шляхом удосконалення університету в цілому, на основі результатів роботи вищевказаних груп. Дані, отримані від роботи допомагають в перебудові навчально – виховного процесу, виходячи з особливостей розвитку кожного студента, поведінкових моделей викладачів та виховання в родині. На основі роботи даної служби в університетах США науковцями підтверджено позитивні зрушення у поведінці студентів, підвищення навчальної успішності, нівелювання дисциплінарних проблем та міжособистісних конфліктів як в студентських колективах, так у професорсько – викладацькому складі шляхом проговорення існуючих проблем в створених групах.

Не менш дієвими у формуванні соціально – відповідальної особистості є громадські організації. На сьогоднішній день в Сполучених Штатах існує близько 1,5 мільйона громадських організацій. Ці незалежні добровільні союзи людей допомагають затвердити індивідуальну свободу особистості, підтримуючи при цьому стійкий громадський порядок. Ми називаємо це "громадянським суспільством, але цей термін не передає усього розмаїття організацій, всієї динаміки та енергії громадян, які об'єднуються, щоб вирішити якусь соціальну проблему або задовольнити нагальну потребу. Серед них багато студентських організацій, які є проявом соціальної активності особистості, а це в свою чергу і є відповідальність, тому що саме студентські організації працюють переважно з молоддю, проводячи акції щодо вирішення молодіжних проблем, серед яких провідне місце надається відповідальності.

Таким чином, проблема соціально – відповідальної поведінки студентської молоді існує і потребує вирішення. Найбільш ефективною є діяльність соціальних служб та громадських організацій, робота яких визнається на державному рівні. Діяльність яких спрямована на вирішення молодіжних проблем, однією з яких є безвідповідальність особистості. Робота проходить не тільки з особою, а й з її оточенням.

Українським ВУЗам потрібно приймати досвід США у формування соціально – відповідальної поведінки студентської молоді, відповідальної громади, стійких громадських організацій та громадського суспільства в цілому шляхом:

– створення Психологічної служби при ВНЗ, робота якої значно вплинула б на оптимізацію навчально – виховного процесу, зменшення

безвідповідальності серед студентської молоді та підвищення морально – етичних принципів як в межах студентських груп, так і в професорсько – викладацькому складі;

– сприяти створенню соціальних гуртків для студентської молоді, де можна було б не лише проявити активність, створити певний проект, а й отримати за це нематеріальну винагороду;

– допомогти студентським громадським організаціям та ініціативам отримати підтримку органів влади шляхом взаємодії з представниками від даних органів;

– впровадити в навчальний процес дисципліну з підготовки студентів до суспільно корисної діяльності та їх виховання як соціально – відповідальної, етично – вихованої особистості, де студент не тільки отримає знання, а й розвине певні навички взаємодії з людьми та елементи самовиховання.

Баришніков С.

ЧИННИКИ УСПІШНОСТІ ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ СІЛЬСЬКОГО ГОЛОВИ

Ще в давні часи вміння говорити для великого скупчення людей було однією із рис керівників, і при цьому сфера керівництва була неважливою. Тобто, це могли бути полководці, політики, громадяни, які захищали своє майно в судах. Вміння успішно застосовувати техніку ораторського мистецтва для даних людей визначала на скільки вони будуть просуватися в своїй кар'єрі. Неодмінною специфікою керівництва було і залишається зараз – це вміння впливати на аудиторію і кількість людей, на яких треба впливати, не мала і не має значення. Для того, щоб бути успішним керівником в тогочасному суспільстві потрібно було вміння переконувати людей. Так, наприклад, на думку Аристотеля софістам був притаманний такий принцип як «досвідчені вводять в оману тих, хто не може користуватися словами». Цей принцип софістів показує, що для того, щоб впливати на інших треба мати певний рівень досвіду або підготовки.

В наш час рівень підготовки керівника повинен бути на досить високому рівні. Саме це зазначає в своїх працях Я. Журавель. Він також окреслює таку проблему, як забезпечення відповідними кадрами органів місцевого самоврядування. Особливо це стосується голів сільських та селищних рад. Це пов'язано з тим, що законодавство України не вимагає від кандидата на посаду голови сільської ради вищої, або спеціалізовано вищої освіти. Майже всі науковці, які

досліджують публічний виступ стверджують, що оратор повинен мати певний рівень підготовки або освіченості, або ж природний рівень інтелектуальної розвиненості. Л.П. Новикова зазначає, що в когось ще з дитинства є рівень певних навичок, які дозволяють успішно виступати перед аудиторією, комусь ці навички доводиться розвивати в процесі навчальної діяльності.

В статті 42 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначається чіткий перелік функцій, які повинен виконувати сільський голова. Специфіка більшості функцій сільського голови, по суті, пов'язана з виступами як перед маленькою аудиторією, так і перед жителями всієї територіальної громади. Організація роботи вимагає від голови ради повсякденно виголошувати промови, але так само і як під час аргументації, так і при роз'ясненні потрібно правильно доносити та роз'яснювати підлеглим їхні завдання, жителям – надавати консультації тощо.

Таким чином, постає питання дослідження складових частин та чинників публічного виступу, які впливають на його успішність. У своїй науковій праці «Риторика» Н.А. Колотіна зазначає важливість підготовки до публічного виступу та надає рекомендації оратору щодо набуття майстерності публічного виступу. Також автор виділяє наступні види підготовки до публічного виступу:

- написання повного тексту промови;
- запис головних положень (тез та аргументів);
- виголошення промови експромтом.

Важливо зазначити думку Т.І. Самойленко щодо етапів публічного виступу. Вона вважає, що публічний виступ ділиться на два етапи:

– перший етап – підготовка промови: включає в себе вибір теми, збір матеріалу, складання плану, виклад тез доказів, підбір цитат, написання тексту виступу;

– другий етап – проголошення мови. Спираючись на підготовлений текст, оратор виголошує промову. При цьому можна або повторити написаний текст, або зімпровізувати. Можливе також комбінування цих варіантів.

Не менш важливим аспектом в виступі науковці виділяють страх перед аудиторією. Згідно з опитуваннями, проведеними соціологами, страх публічних виступів стоїть на другому місці після страху смерті. Таким чином, важливим пунктом у підготовці до публічного виступу безпосередньо перед самим виступом сільського голови буде висвітлення подолання страхів. У своїй статті Л.П. Новикова пропонує прийоми, які допоможуть позбавитись або зменшити його прояви, а саме:

- щоб впоратися зі страхом, чітко визначте причину свого хвилювання;
- важливий засіб подолання хвилювання – контроль дихання і м'язів тіла;
- завчасно ознайомтеся з приміщенням, в якому вам доведеться виступати.

Не менш важливим фактором, який впливає на успішність публічного виступу, є фактор, так званого, зовнішнього вигляду виступаючого. В поняття зовнішнього вигляду різні науковці вкладають різні значення. Наприклад, Л.П. Новікова та В.А. Стець вкладають у поняття зовнішнього вигляду міміку, жести, тон вживлювання і манеру говорити та сам стиль одягу.

Вандишев В.М. в це поняття вкладає суто зовнішній вигляд. В.П. Шейнов також схиляється до того, що під зовнішнім виглядом слід вважати одяг. Зважаючи на розмаїття думок і поглядів науковців, вважаємо за потрібне висвітлити з двох точок зору поняття зовнішнього вигляду.

Науковець В.А. Стець у своїй статті «Культура спілкування керівника» надає практичні поради і розшифровує різні жести, які притаманні для кожної людини та керівника в ході виступу. Ми наведемо приклади деяких жестів, а саме:

- вертикальна жестикуляція свідчить про авторитарну внутрішню позицію;
- спокійні рухи рук у горизонтальній площині – показник демократичної, зваженої, нарадчої позиції.

В.М. Вандишев відзначає, важливість одягу як зовнішнього виду. Постаючи перед аудиторією, оратор повинен бути впевнений, що його зовнішній вигляд відповідає вимогам слухачів і обстановці.

Висновки. Таким чином, успішний публічний виступ залежить від освіти сільського голови, від підготовки до виступу, від уміння побороти страх та від зовнішнього вигляду, який включає в себе як одяг, в якому одягнений голова, так і жестикуляцію. Для сільського голови важливо враховувати всі ці фактори, щоб його виступ був успішним.

Орел В.

ПОНЯТТЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Управління – це економічна категорія, особлива форма економічних відносин, що впливають на процеси, об'єкти системи з

метою зберегти її стійкість або перевести в інший стан відповідно до поставлених цілей.

Процес управління, насамперед, повинен ґрунтуватися на знанні об'єктивних законів і закономірностей еволюційного розвитку складних соціально-економічних систем, їхніх підсистем і складових елементів, які можна розглядати в структурному, технологічному, соціально-економічному та інших аспектах.

Основними видами механізмів управління виступають: організаційні, економічні, структурні, механізми організації управління, технічні і адміністративні, інформаційні та інші.

Організаційно-економічний механізм – це система формування цілей і стимулів, які дозволяють перетворити у процесі трудової діяльності рух (динаміку) матеріальних і духовних потреб членів суспільства на рух засобів виробництва і його кінцевих результатів, спрямованих на задоволення платоспроможного попиту споживачів. Організаційно-економічний механізм управління підприємствами розглядається як один з основних елементів системи адаптації суб'єктів господарювання до умов зовнішнього середовища, орієнтований на пошук і реалізацію можливостей підприємств, що забезпечать сталий розвиток та виживання підприємств у період трансформаційної економіки.

Отже, організаційно-економічний механізм управління підприємством слід розглядати як сукупність організаційних та економічних важелів (кожному з яких властиві власні форми управлінського впливу), які справляють вплив на економічні й організаційні параметри системи управління підприємством, що сприяє формуванню та посиленню організаційно-економічного потенціалу, отриманню конкурентних переваг та ефективності діяльності підприємства в цілому.

Механізм управління є рушійною частиною системи управління, що забезпечує дієвий вплив на фактори, стан яких обумовлює результат діяльності об'єкта управління, що складається з певних елементів.

Ключовим елементом організаційно-економічного механізму є його структура. У структурі організаційно-економічного механізму слід виділяти три системи: систему забезпечення, функціональну систему, цільову систему.

Актуальним постає питання стабільного, безкризового розвитку суб'єкта господарювання, підтримання на належному рівні фінансової безпеки підприємства з огляду на його стратегічні цілі. Тому під організаційно-економічним механізмом управління капіталом підприємства розуміють систему взаємозалежних організаційно-

економічних елементів (принципів, методів управління, організаційних форм, норм і нормативів), а також спеціальних функцій управління, спрямованих на досягнення цілей, пов'язаних із забезпеченням постійного відтворення капіталу на основі встановлення оптимальних параметрів його обсягу і структури, ефективного використання та організації обороту.

За допомогою організаційно-економічного механізму управління капіталом можна вирішувати наступні задачі:

- формування системи параметрів управління капіталом та відповідність цієї системи умовам, в яких вона буде функціонувати;
- забезпечення ефективного функціонування капіталу;
- створення нормативної бази управління капіталом з метою обґрунтування управлінських рішень, що приймаються;
- реалізація стимулів, спрямованих на ефективне використання і відтворення капіталу;
- раціональне використання усіх видів капіталу тощо.

Відповідно для формування механізму ефективного управління підприємством нами запропоновано виділяти такі основні інструменти: економічні, організаційні, соціально-психологічні, техніко-технологічні, маркетингові, екологічні правові, та використовувати показники, що дозволяють провести оцінювання кожного інструменту.

Організаційно-економічний механізм ефективного управління підприємства визначається не лише факторами зовнішнього середовища підприємства, в першу чергу, ефективність залежить від дій персоналу в процесі діяльності організації, в процесі реалізації розроблених планів і програм розвитку підприємства, в процесі досягнення певних цілей. Тобто, ефективність управління залежить від адекватності обраних стратегій цілям підприємства, оптимальності процесів реалізації стратегій, мотивації персоналу на досягнення цілей, кваліфікації персоналу, технології та стилю управління.

Потенціал управління капіталом підприємства входить до загального стратегічного потенціалу підприємства. Він впливає на динаміку стратегічного потенціалу через фактори формування та використання капіталу, здатність системи управління капіталом ефективно регулювати грошові потоки, забезпечувати зростання їх можливостей.

Отже, ефективність управління – це здатність організації забезпечувати прибутковість і тривалість успішної діяльності та розвитку підприємства на основі обрання й реалізації оптимальних стратегій, що мають забезпечити не лише певний ефект, результат, але й адаптивність і гнучкість системи управління, конкурентоспроможність діяльності підприємства в цілому.

ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ПРО ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Важко знайти сферу діяльності, де б не застосовувалися комп'ютери та інформаційні технології. Їхній стрімкий розвиток живлять два важливі фактори: бажання людини знати більше, оволодіти більшою кількістю інформації, та швидкий темп технічного прогресу, що з кожним днем вдосконалює технічні засоби та джерела отримання й переробки інформації.

Дослідженню тематики інформаційних процесів приділена увага в значній кількості праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед сучасних українських науковців варто виділити праці таких дослідників як: О. Гнатцової, Н. Нижник, Г. Лелікової, Т. Церковної та інших. Серед фундаментальних досліджень інтеграції технічно-інформаційного прогресу можна виділити роботи Г. Піскорської, В. Маліновського та ін. Серед сучасних зарубіжних дослідників проблемам реалізації прогресу інформаційних процесів слід виділити роботи Р. Чапус, П. Дельвольве.

Підвищення ефективності державного управління за допомогою інформаційних технологій не викликає сумніву, адже використання автоматизованих систем підвищить якість та швидкість обробки та передачі інформації, потік якої постійно зростає. Органи державної влади, використовуючи переваги нових інформаційних технологій, можуть створювати якісно нові способи взаємодії між собою та громадянами, підвищуючи, таким чином, ефективність управління в цілому.

Останнім часом Україна здійснює перехід до інформатизації суспільства, яке характеризується зростанням ролі інформації у соціальних процесах, швидкості її обробки, у проникненні електронно-обчислювальної техніки та заснованих на ній сучасних інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя. Але перехід відбувається дуже повільно.

Мережеві комп'ютерні системи, сучасні засоби зв'язку складають основу технічного забезпечення органів влади. Комп'ютерні системи такого класу значно прискорюють роботу на найскладніших ділянках аналітичної діяльності, наприклад, під час аналізу й оцінки оперативної обстановки за надзвичайних ситуацій оперативного стану справ в надзвичайних ситуаціях, під час обробки соціально-економічної інформації, підготовки звітів, формування оперативних доповідей і довідок тощо.

Паперовий обіг документів, прийнятий у теперішній час між органами державної влади і місцевого самоврядування, є надміру повільним. Виходом з цієї ситуації є актуальним створення системи обміну електронними документами між організаціями, що забезпечить прискорення доставки документів, гарантію доставки, доставку «підрозпис» – оповіщення відправника про одержання і реєстрацію документа одержувачем, зниження витрат.

Слід зауважити, що традиційний паперовий документообіг ще не швидко втратить своє значення, дуже повільно відбувається процес компютеризації у найближчі роки важливі документи все одно будуть видаватися, затверджуватися і доставлятися в паперовому вигляді.

Проте існують (і в деяких організаціях вже експлуатуються) інтегровані паперово-електронні технології, у яких документ пересилається в електронному вигляді, реєструється, і саме з електронною копією здійснюється робота, а паперова копія передається звичайним шляхом.

До труднощів на шляху розробки таких систем можна віднести відсутність будь-яких систем автоматизації документообігу в цілому ряді організацій, розмаїтість систем і форматів, що використовуються у різних організаціях, необхідність надійної автентифікації відправників/одержувачів, захист інформації від зміни в процесі доставки, необхідність захисту конфіденційної інформації.

Сучасні програмні засоби дозволяють успішно вирішувати всі ці проблеми. І нині розробка й впровадження систем, які автоматизують обмін електронними документами між організаціями, є абсолютно реальним завданням держави.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє істотно розширити канали взаємодії держави і її громадян, підвищити якість цієї взаємодії і сприяти тим самим зміцненню громадянського суспільства, побудованого на взаєморозумінні, врахуванні інтересів кожного і прагненню до загальних конструктивних цілей.

Важливе значення має правове регулювання відносин з приводу реєстрації інформації. Мова йде про реєстрацію первинної або вихідної інформації, що лежить в основі всіх наступних перетворень інформації. Головний вузол соціально-правових проблем в'яжеться навколо якості цієї інформації, її вірогідності, повноти, однозначності, своєчасності й навколо її подальшого використання. Вихід інформації за межі окремого відомства, перетворення її в міжвідомчий загальнодержавний масив з принципами колективного використання насамперед ставить питання про правовий режим інформації. Потрібен відповідний загальноправовий акт, який встановлював би правила зберігання, переробки й використання інформації.

На основі сказаного вище можна зробити висновок, що в Україні потрібно створити систему інформаційного забезпечення органів державного управління саме як взаємозв'язану відповідним чином сукупність організаційних, правових, інформаційних, методичних, програмно-технічних та технологічних компонентів, що забезпечують необхідний рівень якості управлінських рішень, що приймаються за рахунок раціонального використання інформаційних ресурсів та інформаційних технологій.

Призначення системи інформаційного забезпечення полягає в наданні її користувачам даних, що забезпечують прийняття обґрунтованих і ефективних рішень відповідними органами державної влади й управління в межах її компетенції, а також підготовку рішень вищих інстанцій з дотриманням вимог і принципів перевірених світовим та вітчизняним досвідом інформатизації.

ЗМІСТ

Секція: ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ НА ЕТАПІ СУЧАСНИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

<i>Багмет М.</i> Залучення студентів різних спеціальностей галузі знань «Державне управління» до здійснення наукових досліджень з питань євроінтеграції	3
<i>Груба В.</i> Концептуальні положення стратегічного розвитку регіонів	5
<i>Плакіда В.</i> Імперативи сталого розвитку в системі стратегічного державного управління розвитком регіонів	7
<i>Антонова Л.</i> Інноваційні інструменти оцінювання стабільності розвитку регіональних систем	9
<i>Фуртатов В.</i> Актуальність реформування інституцій державної служби України за європейськими стандартами	11
<i>Бургман М.</i> Інтелектуальний потенціал держави – джерело інноваційного розвитку	14
<i>Глубоченко К.</i> Управління інформаційними ресурсами територіальної громади	16
<i>Орцева О.</i> Державна влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії	17
<i>Парамонов Є.</i> Етапи становлення і розвитку системи служб у справах дітей в Україні	20
<i>Шатун В.</i> Антикризовий менеджмент як важливий чинник економічної безпеки держави	24
<i>Палагнюк О.</i> Боротьба з нелегальною міграцією як механізм державного регулювання міграційних процесів	26
<i>Мазена К.</i> Соціальна інтеграція випускників ВНЗ на ринку	28

Коваль А., Потрока Г. Сучасний стан та фактори демографічної ситуації в Україні.....	30
Тимофєєв С. Роль громадської думки в державному управлінні	33
Орленко Я. Теоретичні підходи щодо вдосконалення державного регулювання розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності в АПК.....	36
Картузов К. Правові основи державного регулювання бібліотечної справи в Україні	38
Штиршов О. Управління людськими ресурсами як об'єкт наукових досліджень	40
Стоян О. Основні особливості державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні та методи його удосконалення	43
Скиба Д. Формування соціально-відповідальної поведінки студентської молоді: досвід США.....	46
Баришніков С. Чинники успішності публічного виступу сільського голови	49
Орел В. Поняття про організаційно-економічний механізм управління підприємством	51
Томлін-Татаренко В. Загальне поняття про інформаційні технології в державному управлінні	54

ДЛЯ НОТАТОК

Матеріали публікуються в авторській редакції.

Комп'ютерна верстка А. Іщенко.

Друк О. Мішалкіна. Фальцовально-палітурні роботи Ю. Шаповалова.

Підписано до друку 24.11.2013.

Папір офсетний. Формат 60x84 1/16 Гарнітура «Times New Roman».

Умовн. друк. арк. 3,49 Обл. вид. арк. 3,11.

Наклад 25 прим. Зам. № 4320.

Видавець і виготовлювач: ЧДУ ім. Петра Могили.

54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десанників, 10.

Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chdu.edu.ua.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3460 від 10.04.2009 р.